Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

[1]921 оной [дека]брийн 21-һээ гарана | № 300 (14014) | 1972 оной декабриин 22, пятница | Сэн 2 мүнгэн

СССР-ые байгуулһан ушар хүн түрэлтэнэй хүгжэлтэдэ шэнэ үе шата нээһэн Агуухэ Октябриин хэрэгэй сэхэ үргэлжэлэлынь, эрхэ сүлөөтэ нацинуудай һайн дурааран нэгэдэхэ тухай агуухэ Ленинэй үзэл сурталай бодото бэелэлынь болоһон байгаа.

[А]ХА ДҮҮ АРАДУУДАЙ ЭБДЭРШЭГҮЙ БАТА ХОЛБООН

СССР-эй байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойдо зорюулагдаһан, КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Верховно Соведэй, РСФСР-эй Верховно Соведэй баярай хамтын суглаан

[Ман]ай Эхэ ороной аха дүү арадууд өөһэдынгөө түүхэ[д]эн ехэ, һаруул һайхан һайндэрые — Совет Социа[лис Р]еспубликануудай Союзай 50 жэлэй ойе угтан тэм[дэглэж]э байна. Ленинэй эмхидхэн байгуулһан Советскэ [Союз]ай хүн түрэлтэнэй түүхэдэ урдань үзэгдөөгүй ха[рилс]ай, сүлөөтэ нацинууд ба арад үндэһэтэдэй аха [дүүгэй] ороной хани барисаата, бата нэгэдэлтэ харилсаанай [бэхижэ]ндаһан шэнэ байдалай бодото бэелэл болоно. [Манай эхэ оронд]оо дайшалхы манлай — Коммунис партиие той[лог]ышгтаар эмхидэн нэгэдэһэн, тэрэнэй сэсэн мэргэн [удаг]ари доро жагсаһан совет арад коммунис байгуулал[т]ы фронтнууд дээрэ шэнэ амжалтануудые туйлан, [энэ] һайндэрөө угтажа байнхай.

[Сов]етскэ Союзай байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойдо зо[рюулагдаһан] декабриин 21-дэ Кремльдэхи Съезднүүдэй ордон [соо үнгэрэ]лагдаһан КПСС-эй Центральна Комитедэй, [СССР-]эй Верховно Соведэй, РСФСР-эй Верховно Соведэй баярай хамтын суглаанда манай ороной бүхы арадуудай, үндэһэ яһатадай түлөөлэгшэд сугларба. Эдэнэр түүхэтэ ойе — ССР Союзай 50 жэлэй баярай һайндэрые тэмдэглэхын тула манай Эхэ ороной бүхы республиканууд болон хизаарнуудһаа нииаэлэл хотодо ерэв. Манай һайндэртэ ерэһэн гадаадын оронуудай делегацинууд Кремльдэхи Съезднүүдэй ордон соо байлсана.

Үглөөнэй 10 час. Нүхэд Л. И. БРЕЖНЕВ, Г. И. ВОРОНОВ, В. В. ГРИШИН, А. П. КИРИЛЕНКО, А. Н. КОСЫГИН, Ф. Д. КУЛАКОВ, Д. А. КУНАЕВ, К. Т. МАЗУРОВ, А. Я. ПЕЛЬШЕ, Н. В. НОДГОРНЫЙ, Д. С. ПОЛЯНСКИЙ, М. А. СУСЛОВ, А. Н. ШЕЛЕПИН, П. Е. ШЕЛЕСТ, В. В. ЩЕРБИЦКИЙ, Ю. В. АНДРОПОВ, П. Н. ДЕМИЧЕВ, П. М. МАШЕРОВ, Б. Н. ПОНОМАРЕВ, Ш. Р. РАШИДОВ, М. С. СОЛОМЕНЦЕВ, Д. Ф. УСТИНОВ, В. И. ДОЛГИХ, И. В. КАПИТОНОВ, К. Ф. КАТУШЕВ гэгшэдэй ерэхэдэнь, баярай суглаанда хабаадагшад, олон тоото айлшад нэрьемэ, удаан альга ташалгаар угтаба.

Сугларагшадаар хани халуунаар угтагдаһан социалис оронуудай партийно-гүрэнэй делегацинуудые толгойлогшод: нүхэд Т. Живков, Я. Кадар, Чыонг Тинь, Э. Хонеккер, Цой Ен Ген, Фидель Кастро Рус, Ю. Цеденбал, Э. Герек, Н. Чаушеску, Г. Гусак, Р. Дугонич, аха дүү партинуудай делегацинуудые хүтэлбэрилэгшэд: нүхэд Жорж Марше, Энрико Берлингуэр, Уильм Каштан, Нгуен Тхи Бинь, Алваро Куньял, Курт Бахман, Родней Арисменди, Луис Карлос Престес, Хесус Фариа, Кнуд Есперсен, Ш. А. Данге, Долорес Ибаррури, Халед Багдаш, Гэс Холл ба Генри Уинстон, Аарне Сааринен гэгшэд тэдээнтэй хамта президиумдэ һууба.

ССР Союзай байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойе һайндэрлэлгэдэ уригдаһан: Финляндиин Республикын Президент Урхо Кекконен, Индиин вице-президент Г. С. Патхат, Чилиин Республикын правительствын Генеральна секретарь Эрнан дель Канто, Шри Ланкын Республикын суднаар ябалгын ба аяншалгын министр П. Б. Г. Калугалла ба бусад эндэ байлсаба.

Партиин ветеранууд, Соведүүдэй Бүхэсоюзна нэгэдэхи съездэ хабаадагшад, промышленностиин, хүдөө ажахын түрүүшүүл, эрдэм наука ба соёл культурын элитэ ехэ ажал ябуулагшад, совет сэрэгэй начальнигууд баярай суглаанай президиумдэ һууна.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ нүхэр Н. В. ПОДГОРНЫЙ оролто үгэ хэлэжэ, баярай хамтын суглаа нээбэ.

Нүхэр Н. В. ПОДГОРНЫН хэлэһэн үгэ

[Хүндэ]тэ нүхэдүүд! Хилын [саанаһ]а ерэһэн хүндэтэ [айлшад]!

[Манай] Эхэ ороной ара[дууд ам]исо гайхамшаг уша[ртай, ө]өһэдынгөө агуухэ [һайндэ]рые — Совет Социа[лис Р]еспубликануудай Сою[зай ба]йгуулагдаһаар 50 жэ[лэй ой]е мүнөө баяр ёһоло[той ш]он байдалда тэмдэг[лэжэ б]айна.

[Октя]бриин революциин [ачаар] дэлхэй дээрэ анха[н] олон үндэһэ яһата[ны аж]алшадай союзна гү[рэн] бии болгоһон ушар [нь] түүхэдэхи тон ехэ [гэжэ] тоологдохо ёһо[той. П]ролетариадай революциие хүнэй дарладаг [ба] үгы хээд, националь[на]шэ эрхэгүй байдал, [...]та мүлжэлгэ эсэс[лэн] усадхаад, сүлөөлэг[дэһэн] арадуудай эмхидэн[...], совет республика[нуудай] бата холбоото гүрэ[н Со]юз болгон нэгэдхэхэ [...]һэн юм.

[...] барисаанай, аха [дүүгэй] холбооной, тэгшэ эр[хэтэ б]айдалай, харилсан ту[һал]алгын гол ёһонууд [араду]удай хоорондо урдань [үзэгдөө]гүй, шэнэ харилсаа[н]йдамтай үндэһэ һуу[ри]оо. Тиин ажалша хү[нүүд] ойлгосотой, дүтэ эдэ [ё]һонуудай нүлөөн [...]гөө зонхилолгые [...]гэжэ оролдодог мүл[жэгшэ] ангинуудай ямаршье [оролд]лгэһөө үлүү хүсэтэй [...].

[Нацио]нальна дарлалтын хэрэм байһан Россин урдын империин һандардаһан дээрэ шэнэ общество байгуулха гэһэн хамтын агуухэ үг зорилгоор нэгэдэн жагсаһан бүхы нацинуудта хабаатай ажалшадай һайн дуранай Союз бүрилдэн мүндэлөө бэлэй. Энэ Союз революциин ба граждан дайнай гал дүлэн соогуур шэрээгдэһэн түрүүшын табан жэлнүүдэ үедэ бэхижэһэн, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай үедэ хэсүү шэрүүн шалгалта дабажа гараһан байна. Бүхы арадуудайнгаа хамтын оролдолго хүсэлэлгын ашаар Советскэ Союз илагдашагүй бата, һалбаран бадаржа байгаа гүрэн болонхой.

Аха дүүгэй хани барисаан, интернациональна ёһоор һаналаа нэгэдэн талархалга манай ороной арадуудай хэтэ заяанай гээгдэлһээ гаража нийтын хүгжэлтэ дэбжэлтын хяра орой тээшэ дабшан дэбжэлгэдэнь совет байгуулалтын булюу һайн талануудые хүсэд бүрин ашаглалгадань ехээр туһалаа. Тиигэһэнэй үндэһөөр манай эршэ түгэлдэр дэбжэлтые, коммунизмда зориһон манай түгэс хүсэтэ дабшалтые зогсоохо ямаршье хүсэн дэлхэй дээрэ байхагүй!

Партиин болон арадай вождьдо, социализмын түрүүшын ороной бүхы ажабайдалые, олон үндэһэ яһатайтай Совет гүрэнэй хүгжэлтын замые сэсэн мэргэн ухаагаараа гэрэлтүүлэн гыгүүлһэн хүндэ — Владимир Ильич Лениндэ совет хүнүүд ойн баярай эдэ үдэрнүүдтэ һанал бодолоо, эрхим мэдэрэлнүүдээ дахин, дахин хандуулна.

Арадуудые сүлөөрүүлхын түлөө, эдэнэй хани барисаан ба нэгэдэлые батадхахын түлөө тулалдаһан мэдээжэ ба мэдээжэбэшэ олон мянган баатарнуудай эрэлхэг зоригто, эгэршэгүй тэмсэлшэдэй баатаршалгануудые хододоо хүндэлжэ ябахабди.

Партиин болон гүрэнэй ветерануудта — ССР Союзые тогтоолгын ба бэхижүүлгын агуухэ хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадагшадта тон хүндэлэлтэйгөөр хандадагбди. Тэдээндэ гүн ехэ баясхалангай үгэнүүдтэйгээр хандан, халуунаар амаршалнабди.

СССР-эй мүндэлэлгэ ба хүгжэлтэ манай баатар габьята хүдэлмэришэн ангитай нягта холбоотой юм. Бүхы үндэһэ яһатадта хабаатай пролетаринарай нэгэдэл совет арадуудай нэгэдэлгын гол нүхэсэл болоһон байгаа. Пролетариадай программна зорилгонууд бүхы ажалшан арадай хэрэг, социализмын түлөө тэмсэлэй нийтэ хараа шугам болоһон байна. Үльгэрлэн хэлэбэл, үе сагай добологшо анги гэлсүүлдэг, хүдэлмэришэн анги арадуудай түгэлдэр революционно хүсэн, интернационализмын суртал бодолой, хани барисаанай ба аха дүү ёһоной холбооной тугые баригша байһан юм, байнашье.

Хүдэлмэришэн ангиин, колхозно таряашадай, интеллигенциин шэн габьята ажалай ашаар манай түүхэтэ ехэ амжалтанууд туйлагдаа. Партиин XXIV съездын шиидхэбэринүүдые, бодото дээрэнь бэелүүлхын түлөө тэмсэлдэ, ойн баярта энэ жэлэй социалис уялгануудые дүүргэлгэдэ, манай Эхэ ороной экономическа ба өөрыгөө хамгаалха хүсэ шадалые саашадань бэхижүүлгэдэ совет арадай дээдэ зэргын патриотизм элеэр харагдана.

Нүхэдүүд, гайхамшаг амжалтануудые, ажалай илалтануудые туйлаһан хүдэлмэришэдые, колхозн игуудые, интеллигенциие, Совет Армиин ба Флодой сэрэгшэдые, бүхы совет хүнүүдые арад бүгэдын хани барисаанай ба нэгэдэлэй һайндэрөөр манай баярай суглаанда хабаадагшадай үмэнэһөө үнэн зүрхэнһөө амаршалхыем зүбшөөгыт.

Нүхэдүүд! Советскэ Союзай 50 жэлэй ой—уласхоорондын ехэ удха шанартай һайндэр. Мүнөө Соведүүдэй ороной нэрэ хүндэ хэзээ хэзээнэйхиһээ ехэ, ленинскэ гадаадын политикын дура татадаг хүсэн хэзээ хэзээнэйхиһээ түгэс, эб найрамдал ба уласхоорондын аюулгүй байдал бэхижүүлхын түлөө тэмсэлдэ тэрэнэй оруулдаг хубитань туйлай ехэ.

Арадуудай хани барисаан, харилсаа холбоон — манай дотоодын ба гадаадын политикые тодорхойлдог нангин зорилго болоно. Советскэ Союзай Коммунис парти, хүдэлмэришэн анги, совет арад пролетарска интернационализмын тугые үндэр дээрэ үргэжэ ябана, эб найрамдалай, демократиин, социальна ба национальна сүлөөрэлгын түлөө тэмсэгшэ хүсэнүүдэй манлайда ябана. Эгээл тиимэһээ ССР Союзай ой социалис оронуудай ажалшадай, гадаадын оронуудай коммунис партинуудай, манай олон тоото бүхы ханинарай ба союзнигуудай һайндэр болоно.

Дэлхэйн 100 гаран ороной түлөөлэгшэд манай һайндэртэ ерээд, мүнөө энэ зал соо һууна. Гадаадын оронуудһаа ерэһэн делегацинуудай бүридэл таанадта, нүхэдүүд, мэдээжэ. Хилын саанаһаа ерэһэн айлшадаа КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Верховно Соведэй, РСФСР-эй Верховно Соведэй даалгабаряар үнэн зүрхэнһөө амаршалхыем зүбшөөгыт.

11 социалис оронһоо ерэһэн партийно-гүрэнэй делегацинууд бидэнэй дунда һууна. Эем эемээ ниилүүлэн, нэгэ замаар, нэгэ үг зорилго —коммунизм тээшэ дабшагша агуухэ социалис хани нэгэдэлтэ арадууд бата бэхи, ёһотойл аха дүү ёһоной хани барисаатай. Хүндэтэ нүхэдүүд, ханинар, таанадые халуунаар амаршалнабди!

Хүршэ, хани барисаата оронуудһаа гүрэнэй элитэ ехэ ажал ябуулагшад манай һайндэртэ ерээ. Нүхэдүүд, тэдэниие үнэн сэдьхэлһээ амаршалхыемни зүбшөөгыт! Эдэ гүрэнүүдтэй бата бэхи, тэгшэ эрхэтэ харилсаан эб найрамдалай ба арадуудай аюулгүй байдалай аша туһада хойшодоошье алба хэхынь тула Советскэ Союз хүсэ шадалаа зорюулдаг байгаа, ходоюо зорюулха.

Бидэ, совет хүнүүд, совет коммунистнууд, дэлхэйн социалисбэшэ оронуудай коммунис ба хүдэлмэришэнэй 65 партиин түлөөлэгшэдые үнэн зүрхэнһөө омогорхон амаршалнабди! Капиталда эсэргүүсэн, социализмын түлөө тэмсэгшэ ажалшадай тэмсэлые эдэ оронуудай коммунистнууд айхабтар хүндэ хүшэр байдалда, хатуу шанга добтолгонуудта дайрагдан, олохон ушарта харгис хүсэнүүдэй хашалта, харшалалга доро хүтэлбэрилхэ ушартай болоно. Хүндэтэ ханинар, ангиин талаар аха дүүнэр, таанадайнгаа эрэлхэг тэмсэлээр бахархан омогорхонобди, хүдэлмэришэд ба таряашадай түрүүшын гүрэнтэй һанал нэгэтэй байһыетнай үндэрөөр сэгнэнэбди.

Бэеэ даагаһан байдалай, түрүү хүгжэлтын түлөө, шэнэ байдал байгуулхын түлөө арадуудай тэмсэлые толгойлдог Африкын, Азиин, Араб Зүүн зүгэй оронуудай национально - демократическа партинуудай делегацинуудые аха дүүгэй ёһоор амаршалнабди! Империалистнууд ба колонизаторнуудта эсэргүү баатарлиг тэмсэлшэдые совет арад хододоо дэмжэдэг, арадуудай бэеэ даагаһан байдалтай болохо, өөһэдыгөө өөһэдөө тодорхойлхо нангин эрхэ шууд сэхээр хамгаалдаг юм.

Зүүнэй үзэлтэй олохон социалис партинуудай делегацинуудай, профсоюзуудай 70 гаран делегациин, дэлхэйн олон миллион ажалшадые, демократическа үргэн олонниитые түлөөлдэг национальна ба уласхоорондын нийтын эмхинүүдэй делегацинуудай манай ойн баярай һайндэртэ хабаадалсажа байһандань баясанабди. Эдэ делегацинуудые амаршалхадаа, эб найрамдалай, аюулгүй байдалай ба арадуудай национальна бэеэ даагаһан байдалай түлөө, демократиин болон социальна дэбжэлтын түлөө тэмсэлдэ совет хүнүүд таанадтай хододоо хамта байхал гэжэ хэлэнэбди!

Хүндэтэ нүхэдүүд!

Олон үндэһэ яһатанһаа бүридэһэн Совет гүрэнэй гаталһан алдарта зам, манай арадуудай хамтын хүсэлэлгэ оролдолгоор байгуулагдаһан хүгжэлтэ түгэс социалис общество — марксизм-ленинизмын, социалис интернационализмын түгэс илалтын, партиин политикын мүнхэ хүсэнэй толотомо гэршэ мүн. Бүхы үндэһэ яһанай хүдэлмэришэдэй, таряашадай ба интеллигенциин хүсэл зорилгые, хүсэ шадалые, дүршэл шадабарие хамтадхан абаһан манай ленинскэ Коммунис парти совет арадуудые нэгэ нийтэ булэ, хүсэн түгэлдэр, агуухэ Советскэ Союз болгон нэгэдүүлээ.

Коммунис байгуулалтын хэрэгтэ туйлагдаһан асари ехэ илалтанууд манай ороной арадуудай хани барисаанһаа, Совет Социалис Республикануудай Союзые саашадань бэхижүүлгэһээ, партиин хүтэлбэрилхы үүргэһээ үндэһэлнэ!

Совет Социалис Республикануудай Союзай байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойдо зорюулагдаһан, Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитедэй, СССР-эй Верховно Соведэй ба РСФСР-эй Верховно Соведэй баярай хамтын суглаае нээгдэһэндэ соносхоноб.

(Нүхэр Н. В. Подгорнын үгэ хэлэхэдэнь, альга ташалга хэдэ дахин болоо).

Советскэ Союзай Гимн зэдэлнэ.

Совет Социалис Республикануудай Союзай 50 жэлэй ой тухай элиндхэл хэхыень КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. БРЕЖНЕВТЭ үгэ үгтэнэ.

Баярай суглаанда хабаадагшад, хилын саанаһаа ерэһэн айлшад нүхэр Л. И. Брежневые хани халуун, үни удаан үргэлжэлһэн альга ташалгаар угтаба.

[С]ОВЕТ СОЦИАЛИС РЕСПУБЛИКАНУУДАЙ СОЮЗАЙ 50 ЖЭЛЭЙ ОЙ ТУХАЙ

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. БРЕЖНЕВЭЙ элидхэл

[Хүнд]этэ нүхэд! Хүндэтэ [айлш]ан айлшад!

[Эдэ ү]дэрнүүдтэ совет хү[нүүд ...]ангаяа сэдьхэл зүр[хөөр хө]дэлгэн, Кремлиин [...]а башни дээрэхи ку[рант]дай сохихые шагна[жа, Сов]ет Социалис Респуб[ликану]дай Союзай байгуу[лагдаһа]ар 50 жэлэй ойн [баяр]н тухай Совет гүрэ[нэй] часай тэмдэглэн до[...]сагынь ойртожо ерэ[бэ. Эдэ]нэр хилын саанаһаа [ерэһэн] хүндэтэ айлшадтаяа [манай] олон национальна [...] гүрэнэйнгөө энэ ал[тан ой]е баяр ёһололой ор[...]йдалда тэмдэглэхэеэ [эндэ] сугларбабди.

[СССР]-ые байгуулһан ушар [хүн түр]элтэнэй хүгжэлтэдэ [шэнэ үе] шата нээһэн Агуу[хэ Окт]ябриин хэрэгэй сэхэ [үргэлж]лэлынь, эрхэ сүлөө[тэ наци]нуудай һайн дураа[ран нэг]эдэхэ тухай агуухэ [Ленинэй] үзэл сурталай бо[дото б]элэлынь болоһон бай[гаа.]

[Совет] Социалис Республи[кануудай] Союзай 50 жэлэй [түүхэ] хадаа совет социа[лис гүр]эн дотор нэгэдэһэн [араду]удай таһаршагүй [нэгэдэл] болон хани барисаа[н бий] боложо мүндэлһэнэй [түүхэ м]үн. Энэ хадаа со[циалис] революцитай хамта [мүндэ]лһон гүрэнэй үзэгдөө[гүй ...]гүй, али бүхы талаа[р бэхи]жэһэнэй түүхэ, мү[нхын] эгээл түгэс хүсэтэ [...] гүрэнүүдэй нэгэн [болоһ]ой түүхэ мүн. Энэ [гүрэ]нэй туг доро нэгэ[дэһэн] манай орон дотор [...]аг бүхы наци болон [...]й хүл дээрээ гара[жа, эк]ономическа, полити[ческа б]олон соёл культурын [...]үнэн бодотоор һал[баран б]андаһанай түүхэ юм. [Манай] эсэгэ ороной хүндэ[тэ нүх]эд! Нүхэд!

СССР-эй ойн баярай түүхэтэ үдэрнүүдтэ бүхы үеын олон, олон миллион совет хүнүүдтэ гүнзэгы хүндэлэлэй, һайшаан талархалгын үгэнүүдээр хандажа байнабди. Революционно эрэлхэг зоригоороо, шэн габьята ажалаараа агуухэ Советскэ Союзые байгуулан зохёоһон хүнүүдтэ, түүхэдэ үзэгдэһэн эгээл хүндэ хүшэр дайнай һүреөтэ, аюулта үедэ оронойнгоо эрхэ сүлөө, бэеэ даанхай байдал болон нэрэ хүндые баатарлигаар хамгаалһан нүхэдтэ, Совет оронийе алдар солотой, түгэс хүсэтэй болголсогшодто, тиин мүнөө үедэ бүхы хүн түрэлтэндэ коммунис ерээдүй тээшэ зам заажа байгаа хүнүүдтэ хандажа байнабди. Сүлөөтэ арадуудай ленинскэ холбоо нэгэдэлдэ хэлбэришэгүй үнэн сэхэ байдаг бүхы хүнүүдые, манай инаг дурата Эхэ оронийе үдэр ерэхэ бүри улам түгэс хүсэтэй, улам һайхан болгохын тулада абьяаста ажал эрхилжэ байгшадые, алдарта хүдэлмэришэн анги болон колхозно таряашадые, манай интеллигенциие, Совет Армиин шэн габьята сэрэгшэдые, манай гайхамшаг эхэнэрнүүдые гүнзэгы зүрхэнһөө хүндэлэн, баясажа байһанаа мэдүүлнэбди. Аха үеын зоһоо үйлэ хэрэгыень нэрэтэй түрэтэйгөөр халан абажа ябаа манай залуушуулда амаршалгын үгөөр хандaнабди. Манай ээрын гурбадахи мянган жэлэй эхиндэ Совет Социалис Республикануудай Союзай ямар болоод байхань гол түлэб залуушуулһаамнай дулдыдаха байна бшуу.

Ехэ һайндэрөөр бүгэдыетнай амаршалнаб, хүндэтэ нүхэд!

Манай олонациональна союзна социалис гүрэнэй алтан ойгоор амаршалая!

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежнев.

I. СССР-ые БАЙГУУЛГА — ЛЕНИНСКЭ НАЦИОНАЛЬНА ПОЛИТИКЫН ГАЙХАМШАГТА ИЛАЛТА МҮН

Нүхэд! 1922 оной декабрьда Соведүүдэй нэгэдэхи Бүхэсоюзна съезд Совет Социалис Республикануудай Союзай байгуулагдаһан тухай декларации болон договорые баталан абаа һэн. Тиин ойн баярай эдэ үдэрнүүдтэ манай һанал бодол тэрэ холын үдэрнүүдтэ эзэлүүдгүй хандана. Түүхын үйлэ баримтануудые улам гүнзэгыгөөр ухамайлан бодомжолходомнай, Октябриин революциин амжалтые, мүн тэрэнэй һүүлээр бэелүүлэгдэһэн үндэһэн шухала социальна хубилалтануудые тэгшэ эрхэтэ Советскэ республиканнуудай таһаршагүй холбоо нэгэдэл байгуулан батадхаһан ленинскэ партиин сэсэн мэргэниинь улам элеэр харагдана бшуу.

Революциин дайсадта эсэргүүсэн тэмсэхын тулада, манай орон дотор социализмын илахын тулада хаанта засагай дарлалтаһаа, буржуази болон помещигүүдэй дарлалтаһаа сүлөөрһэн арадууд зайлашагүй нягтаар нэгэдэхэ ёһотой болоһон байгаа. Хуушан дэлхэйн бутаран унажа, мүлжэлгэтэ байгуулалтын эбдэржэ, пролетариадай диктатурын тогтоогдожо, үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдэй бүгэдэ нийтын зөөри болохынь хажуугаар айхабтар хатуу шэрүүн ангиин тэмсэл орьелжо, байн байтараа граждан дайн болоһон байна Залуу Совет орондо дотоодо контрреволюци болон дэлхэйн империализмын хүсэнүүд добтолон ороо һэн.

Контрреволюциин хүсэеэ нигэжэ нэгэдхээд байхадань, хүдэлмэришэн анги революциин үедэ мүндэлэн бии болоһон пролетарска һаналаа нэгэдэлгын агуухэ хүсые урдаһаань тулгуулан табиһан юм. Ороной түб нютагуудта, Украина болон Поволжиин тала дайдаар, Дон болон Кубаньда, Сагаан далайн дэргэдэ болон Кавказай хаданuудта, Дунда Азиин элһэн губида болон аяар холын Амарай эрьеэр Улаан Армиин шуһан улаан тугууд доро манай Эсэгэ ороной бүхы арадуудай хүбүүд мүр мүрөө нэгэдүүлэн, харата дайсадтай тэмсэһэн байна. Тэдэнэр эб найрамдалай түлөө, таряа талхан болон газар уһанай, Соведүүдэй засагай түлөө хамтаараа байлдаануудта ородог һэн. Агуухэ Октябриин мартагдашагүй үдэрнүүдтэл адли граждан дайнай жэлнүүдтэшье хүдэлмэришэн ангиин, бүхы ажалша арадай интернациональна ёһоор нэгэдэлгэ хадаа манай илалтын мүхэшэгүй хүсэнэй эшэ үндэһэнэй нэгэн болоһон байгаа. Бүри Октябриин һүүлээрхи түрүүшын жэлнүүдтэ тэрэ үедэ бии болоод байһан Совет республикануудай хоорондо тон нягта политическэ, сэрэгэй, ажахын, дипломатическа холбоо барисаан тогтожо, энэнь тэдэнэй хоорондын хэдэн договороор батадхагдаһан байна.

Граждан дайн дүүрээ. Революциин дайсад бута сохигдоо. Амгалан байгуулалтын үе эхилээ. Тиин саашадаа хайшан гэхэб, ямар янзын гүрэн түрые һунган абахаб, аха дүү бусад республикануудтай харилсаагаа хайшан гэжэ тогтоохоб гэһэн асуудал Совет республика бүхэнэй урда гараһан байна.

Россин гурбан революциин дүй дүршэл, большевигүүдэй партиин интернационалистска уряанууд, эб найрамдал болон газар уһан тухай декредүүд, коммунистнуудай бүхы политикань, Ленинэй өөрынь нэрэ хадаа ажалша олонниитэдэ шэнэ ажабайдалай түлөө хамтаараа тэмсэлгын һулдэ жэшээ болоһон байгаа. Хүдэлмэришэн анги, бүхы национальностьнуудай ажалшад урдахи жэлнүүдтэ айхабтар ехэ аша үрэ олгоһон нүхэсэл нэгэдэлээ улам бэхижүүлхэ гэжэ эрмэлзэжэ байгаа.

Социализм байгуулха замаар урагшаа дабшахын тулада бүхы совет республиканууд һандарал зүдэрэлые түбхын түрүүндэ дабан гаража, дайнай һүйдхэһэн үйлэдбэриин хүсэнүүдые һэргээжэ, гээгдэнги ядуу байдал усадхажа, ажалшадай байдалые һайжаруулха ёһотой байгаа. Ажахыгаа нэгэн янзын түсэбөөр хүгжөөжэ, ороной өлдэб нютагуудай хоорондо ажал хүдэлмэриин хубаарха арга боломжые таатай зохидоор ашаглан, энэ зорилгые түргэнөөр, амжалтатайгаар шиидхэжэ болохо байгаа.

Тэрээнһээ гадна шэнэ империалис добтолгын аюул огтолон усадхагдаагүй байгаа. Манай Эхэ орон сэрэгэй талаар ехэ хүсэтэй капиталис гүрэнүүдээр хүреэлэгдэнхэй һэн. Тиимэһээ аха дүү республикануудай нягта холбоогүйгөөр, тэдэнэй сэрэгэй, политическэ болон дипломатическа хүсэлэл оролдолгые гүйсэд дүүрэнээр нэгэдхэнгүйгөөр, Совет засагые хамгаалха, Эхэ оронойнгоо бэеэ даанхай байдалые аршалхань бэрхэтэй байһан бэлзй.

Тиимэ болохолоороо, бүхы совет арадуудай гол шухала аша туһань, манай орон дотор социализмын түлөө болоһон бүхы тэмсэл хадаа олон национальна нэгэн нийтэ социалис гүрэн байгуулхые зайлашагүй эрижэ байһан юм. Гэбэшье иимэ гүрэниие байгуулхын тулада партимнай ехэ эмхидхэхы үүргэ дүүргэхэ, зүб политика бэелүүлхэ, урагшаа нэгэ зорилго тээшэ шэглүүлэгдэһэн ажал ябуулга эрхилхэ ёһотой байгаа.

Коммунистнуудай парти тиимэ политика ябуулха шухала теоретическэ үндэһэтэй байгаа. Тэрэнь национальна асуудал тушаа марксистско-ленинскэ һургаал байһан юм. Энэ һургаал хадаа социалис революциин теориин шухала хубинуудай нэгэниинь байгаа.

Коммунистнууд национальна асуудалые хододоо ангиин тэмсэл тухай асуу...

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта).

Буряадай АССР-эй наймадахи зарлалай Верховно Соведэй табадахи сессиин нээгдэхэ тухай

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй табадахи сесси 1972 оной декабриин 29-дэ үглөөнэй 9 часта Соведүүдэй байшангай Конференц-зал соо эхилхэ.

Депутадууд болон сессидэ уригдагшад Соведүүдэй байшангай Конференц-залай фойе соо декабриин 29-дэ үглөөнэй 8 часта тоо бүридхэлдэ абтаха.

Старейшинэнүүдэй Совет Соведүүдэй Байшангай Конференц-зал соо декабриин 28-да 17 часта зарлагдаха.

СОВЕТ СОЦИАЛИС РЕСПУБЛИКАНУУДАЙ СОЮЗАЙ 50 ЖЭЛЭЙ ОЙ ТУХАЙ

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. БРЕЖНЕВЭЙ элидхэлэй үргэлжэлэл

далтай нягта холбоотойгоор харадаг, национальна асуудал шиидхэлгэ хадаа революциин аша туһада, социализмын аша туһада зорюулагданхай байха ёһотой гэжэ тоолодог һэн. Тиимэһээ ямаршье үндэһэ яһатанда хабаатай байһанһаа илгадгүй бүхы ажалшад али бүхы дарлалтада эсэргүүсэн, хүниие дарлан мүлжэдэггүй шэнэ ниитын байгуулалтын түлөө бүгэдын тэмсэлдэ нэгэдэн бодохо ёһотой; энэл хадаа национальна асуудалда гол шухала зүйлынь мүн гэжэ коммунистнууд, социализмын түлөө тэмсэлшэд тоолодог байна.

Владимир Ильич Ленин энээн тухай яашагүй тодоор иигэжэ хэлэһэн байдаг: «...Бидэнэр яабашье хододоо интернационалистнууд гээшэбди. Тиин бүхы нацинуудай хүдэлмэришэд болон таряашадай һайн дуранай холбоон тээшэ эрмэлзэнэбди». (Зохёолнуудай ГС, 38 т., 184 хууд.).

Теэд ямар үндэһөөр энэ холбоон тогтоогдохо ёһотойб?

Тэрэ холбооной хабаадагша бүхы үндэһэ яһатануудай гүйсэд тэгшэ эрхын, бэе бэеэ хүндэлэлсэлгын үндэһөөр лэ иимэ холбоон тогтоогдохо ёһотой гэжэ В. И. Ленин гүн сэдьхэлһээ этигэдэг байһан юм. «Бидэнэр нацинуудай һайн дуранай холбоо байгуулхые хүсэнэбди. Энэ холбоон дотор нэгэ нациин зүгһөө нүгөө нацида хүсэрхэхэ ямаршье зүйл байха ёһогүй. Энэ холбоон бэе бэедээ гүйсэд дүүрэнээр этигэлсэлгын, аха дүүгэй ёһоор нэгэдэһэнээ тон тодоор мэдэрэлгын, һайн дуранай ёһоор зүблэн таараһанай үндэһөөр лэ тогтоогдохо ёһотой». (Зохёолнуудай ГС, 40 т., 43 хууд.).

Ушар тиимэһээ бүхы нацинуудай ажалшадай нэгэдэлынь хадаа революциин илаха гол эрхэ нүхэсэлнүүдэй нэгэн мүн. Нүгөө талаһаа, гансал социалис революциин илалта национальна сүлөөрэлгын хэрэгые гүйсэд илалтада хүргэжэ шадаха байна. Энээн тухай бүри К. Маркс болон Ф. Энгельсын «Коммунис манифест» дотор гүйсэд тодорхойгоор хэлэгдэнхэй: «Нацинууд дотор ангинуудай хоорондо хёморооной үгы болоходо, мүн нацинуудай бэе бэедээ дайсан харшаар хандаха ябадал үгы болохо».

Марксистско-ленинскэ ёһоор национальна асуудал табилгын диалектикэ гээшэ эгээл иимэ ха юм: нацинуудые социальна болон национальна дарлалтаһаа гүйсэдөөр сүлөөлэн, наци бүхэнэй хүгжэлтэдэ эгээн һайн эрхэ байдал тогтоон, нацинуудые нэгэдхэн жагсаахын, тэдэнэй али бүхы талаараа дүтэ ойро болохын түлөө оролдохо ёһотой гээшэ.

Россидахи эрхэ байдалай тон онсо өөрэ байһан ушарһаа национальна асуудал илангаа хурса байһан юм. Хаанта Россин мүлжэгшэ ангинууд нацинуудай хоорондо элдэб хёмороо, дайсан харша харилсаа зорюута үүдхэжэ, али бүхы сагта дарлагшадай даган дууряадаг байһан «Хубаарилан зонхило» гэһэн гол ёһые хүтэлбэри болгодог байгаа. Хаанта Росси тэрэ үедэ дэлхэйн эгээл томо гүрэнүүдэй нэгэн байһаншье һаа, өөрөө империализмын зүгһөө тонуулан дээрмэдүүлжэ байгаа бэлэй. Тиимэһээ, нэгэ талаһаа, нацинууд болон үндэһэ яһатануудай хоорондо удха шанараараа тон шэнэ харилсаа—бэе бэедээ этигэлсэлгын, хани барисаанай, аха дүүгэй ёһоор һаналаа нэгэдэлгын харилсаа байгуулха асуудал Соведүүдэй ороной үмэнэ гараһан байна. Нүгөө талаһаа, уласхоорондын оршондо залуу Совет гүрэнэй национальна бэеэ даанхай байдалые аршалан хамгаалха асуудал гараһан байна.

Өөрынгөө демократизмые али болохоор һайрхан магтадаг эгээн хүгжэнги капиталис гүрэнүүдэйшье хэжэ шадаагүй юумые манай парти бүтээхэ ёһотой болоо һэн. Бүри мүнөөшье США, Канада болон Бельгидэ национальна асуудал угаа хурса байһаар зандаа бшуу. Харин Великобритани тухай хэлэһэнэйшье үлүү. Английн империализм хадаа өөрынгөө эрхэ сүлөөгэй түлөө тэмсэлдэ бодоһон Хойто Ирландиин арадта эсэргүү хэрзэгы шэрүүн дай олон жэлэй туршада эрхилжэ байна ха юм.

Совет гүрэнэй мүндэлһөөр ойрдоол долоон хоног үнгэрөөд байхадань, «Россин арадуудай эрхэнүүдэй деклараци» гэһэн суута документ дотор Совет засагай национальна политикын үндэһэ һуури гээшэ гэжэ иимэ үгэнүүд бэшэгдэһэн юм: Россин арадуудай тэгшэ эрхэ болон бүрин сүлөөтэ байдал, ниитэ гүрэнһөө таһаржа, бэеэ даанхай гүрэн байгуулха хүрэтэрөө сүлөөтэ ёһоор байдалаа тодорхойлхо арадуудай эрхэ, элдэб бүхы национальна болон национально-шажанай булюу байдал ба хизаарлалтануудые үгы хэлгэ, бага яһатануудай сүлөөтэ ёһоор хүгжэлгэ, Россин арадуудай һайн дурааараа, үнэн сэхээр холбоо тогтоожо, гүйсэд дүүрэнээр бэе бэедээ этигэн найдалга.

Октябриин революциин һүүлээрхи түрүүшын жэлнүүдтэ В. И. Ленин түрүүтэй партимнай национально-гүрэнэй байгуулалтын талаар өөрынгөө политикые ажалшадта тайлбарилан ойлгуулжа, олониитэ зоной дунда айхабтар ехэ хүдэлмэри үнгэргэһэн юм. Партиин элитэ ажал ябуулагшад М. И. Калинин болон Ф. Э. Дзержинский, Я. М. Свердлов болон И. В. Сталин, С. М. Киров, болон Г. К. Орджоникидзе, М. В. Фрунзе болон С. Г. Шаумян, Г. И. Петровский болон А. Г. Червяков, Н. Нариманов болон А. Т. Джангильдин П. И. Стучка, М. Г. Цхакая болон бусад олон нүхэд энэ хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаһан юм.

Олон национальна социалис гүрэниие байгуулха түүхэтэ хэрэгтэ партимнай өөрынгөө революционно эршэ хүсэ, өөрынгөө айхабтар ехэ ажал болон хүсэл зоригые зорюулһан байгаа. Совет засагые байгуулга, партиин бэелүүлһэн хэмжээ ябуулганууд «...Россин национальностьнуудай ажалша олониитын хоорондын харилсаануудые тад ондоо болгожо, урдань бии байһан национальна дайсан харша харилсаае һандаргажа. национальна дарлалтын бии болохо үндэһэ һуури үгы хэжэ, гансал Россида бэшэ, харин Европо болон Азидашье ород хүдэлмэришэдтэ ондоо национальностиин аха дүүнэрэйнь зүгһөө ехээр этигэдэг болгохоһоо гадна, энэ этигэл найдабариень шуналтай абьяаста, ниитын хэрэгэй түлөө тэмсэхээр бэлэн байха ябадалда хүргөө...» гэжэ РКП(б)-гэй X съезд тэмдэглээ һэн.

Олониитын дунда партиин ябуулһан ажал хүдэлмэри, мүн тэрэ үе болотор РСФСР-тэ, Украинада, Белоруссида, Закавказиин федерацида, автономито республиканудта национальна байгуулалтын талаар бии болоһон дүй дүршэл, бүхы республика, автономно, хизаар болон областьнуудай зүгһөө үзэгдэжэ байгаа сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй хүсэтэ долгин—эдэ бүгэдэ нэгэн социалис гүрэниие байгуулха зам бэлэдхэн гаргажа байгаа һэн.

Гэбэшье нэгэдэлые тон амжалтатайгаар тогтоохын тулада Союзай гүрэнэй түхэл маягые тон һайнаар олохо, бүхэсоюзна органууд болон республиканудай эрхэнүүдые тон һайнаар таараалдуулха ёһотой байгаа бшуу.

1922 оной намар энэ асуудалаар дэлгэрһэн зүбшэн хэлсэлгэдэ элдэб шэглэлнүүд тодорһон байна. Ехэ эрхэ түлөөлэлгэтэй бүхы гүрэнэй нэгэн ниитэ органуудые байгуулхагүй, харин республиканудай конфедераци шэнги эмхи байгуулан хизаарлаха гээд зариман тоолодог байгаа. Харин нүгөө зариман «автономизаци» гэдэгые дурадхадаг байгаа, ондоогоор хэлэхэдэ, бүхы аха дүү республиканууд автономиин эрхэтэйгээр РСФСР-эй бүридэлдэ орог гэдэг һэн. Эндүүтэй энэ хоёр шэглэлые усадхан дабажа, ори ганса зүб замые олохын тулада Ленинэй гүнзэгы сэсэн ухаан хэрэгтэй байгаа.

Владимир Ильич тэгшэ эрхэтэй республиканудай һайн дуранай холбооной маягаар нэгэн ниитэ союзна гүрэниие байгуулха түсэб дэбжүүлһэн байна. Революциин үедэ мүндэлжэ, бодото байдалда өөрынгөө хүсые харуулһан Соведүүдэй засаг тэрэ союзна гүрэнэй тон таарүү үндэһэ һууринь болохо байгаа. РКП(б)-гэй ЦК-гай Пленум Ленинэй үүсхэлые дэмжэхэ зуураа, «Украина, Белорусси, Закавказиин республиканудай федераци болон РСФСР-эй Совет Социалис Республиканудай Союз дотор нэгэдэһэн тухай договор баталха шухала гэжэ 1922 оной октябриин 6-да мэдэрһэн байна.

Декабриин 30-да Соведүүдэй нэгэдэхи Бүхэсоюзна съезд Москвада ажалаа эхилбэ. Украинын, Белоруссиин, Закавказиин болон РСФСР-эй Соведүүдэй съезднүүдэй оруулһан дурадхалнуудта харюу болгон түс съезд Совет Социалис Республиканудай Союз гэһэн дэлхэй дээрэхи эгээ түрүүшын олон национальна социалис гүрэниие байгуулха тухай түүхэтэ шиидхэбэри абаһан байна.

Энэ ушар хадаа Совет засагай, хүдэлмэришэн болон тарящанай засагай тогтоһоной түрүүшын табан жэлэй ёһогой һайн үрэ дүн болоо һэн. Революцяар мүндэлһэн засаг тэндэ болоһон хатуу шуурганудта, аюулнуудта дайрагдабашье, тогтон байжа шадахаһаа гадна, манай олон национальна Эхэ ороной ажалшадые түгэс хүсэтэ нэгэн ниитэ Советскэ Союз дотор багтаан жагсаагаа һэн!

Мүн лэ тэрэ үдэр, 1922 оной декабриин 30-да манай алдарта Москва Советскэ Союзай ниислэл хото болгон һунгагдаа һэн.

Тобшоор хэлэхэдэ, 1922 оной декабриин 30-най үдэр манай гүрэнэй ажабайдалда үнэхөөрөө түүхэтэ ехэ үдэр, бүхы совет арадуудай хуби заяанда шухала шатань, ехэ һайндэрынь болоһон юм.

Манда Конституциин үдэр гэжэ бии. Магад, энэ хоёр һайндэрые нэгэдхээд, декабриин 30-най үдэрые СССР-ые байгуулһан үдэр гэжэ тэмдэглэхээр гээшэ ха. Энэ үдэр хадаа манай арадуудай хани барисаанай болон аха дүүгэй нүхэсэлэй үдэр, социалис интернационализмын һайндэр болохол!

Нүхэд! Советскэ Союзые байгуулһан, саашадаа хэдэн шэнэ союзна республиканудай бии боложо, тэрээндэ ороһон ушар социализм байгуулжа байгаа манай ороной арадуудай хүсэ шадал болон арга боломжые арьбадхаһан юм. Агууехэ социалис гүрэн—Совет Социалис Республиканудай Союз—дэлхэйн оршондо зохихо һуурияа эзэлжэ, эб найрамдалай, бүмбэрсэг дэлхэйн бүхы арадуудай эрхэ сүлөө болон бэеэ даанхай байдалай түлөө тэмсэлдэ айхабтар түһатай хүсэн болоо юм.

Соведүүдэй Бүхэроссин X съезд хааха зуураа, М. И. Калинин иигэжэ хэлээ һэн: «РСФСР гэһэн нэрэ манда ехэ хайратай бэшэ аал? Нээрээ манда хайратай. Энэ нэрые сэрэгэй тулалдаануудай гал дүлэн соогуур дайлан олообди... РСФСР гэһэн табан нангин үзэгүүдтэй улаан тугай бидэн дээгүүр намилзан байхань нюдэндэмни харагдана. Бидэнэр, Соведүүдэй X съездын делегадууд, бүхы Совет Россин Федерациин бүрин эрхэтэ түлөөлэгшэд энэ хайрата, олон тулалдаанууд болон илалтануудаар гэрэлтүүлэгдэһэн, хүдэлмэришэд болон тарящадай ами наһаар мүнхэрһэн энэ тугаа Совет Республиканудай Союзай үмэнэ һүгэдүүлэн табинабди. Бидэнэр Совет Республиканудай Союзай шэнэ улаан тугай үргэгдэн мандахыень хаража байнабди. Нүхэд, би энэ тугые нүхэр Ленинэй гарта харанаб. Тиин, нүхэд, дэлхэйн бүхы ажалшад болон дарлагдаһан буурай хүнүүдэй бүгэдын харахын тулада энэ тугаа үндэр дээрэ мандуулая, урагшаа дабшая».

Коммунис һайхан уг зорилгонуудай һүр жабхалангые — социальна үнэн зүб байдалай, эб найрамдалай, хани барисаан болон арадуудай аха дүүгэй ёһоор һаналаа нэгэдэлгын уг зорилгые бэедээ шэнгээһэн Совет Социалис Республиканудай Союзай илалтата улаан туг мүнөө аяар 50 жэл соо омог дорюунаар намилзажа байна. Энэ тугнай бидэниие ажал хүдэлмэридэ болон байлдаануудта зоригжуулаа, ехэ баярайшье үедэ, хүндэ хүшэр туршалгынье үедэ ходоо дээрэмнай намилзаа. Мүнөө боложо байгаа ойн баяр бүхы совет арадай баяр баясхалантай тангариг: манай алдарта тугта үнэн сэхэ байхын тангариг, манай агууехэ Союзда үнэн сэхэ байхын, коммунизмын нангин һайхан уг зорилгонуудта үнэн сэхэ байхын тангариг гээшэл!

II. СССР-эй АРАДУУДАЙ ТАҺАРШАГҮЙ НЭГЭДЭЛ БОЛОН АХА ДҮҮГЭЙ ХАНИ БАРИСААН—СОЦИАЛИЗМЫН АГУУЕХЭ ТУЙЛАЛТА МҮН

Нүхэд! Оронойнай бүхы арадуудые нэгэн Союз дотор нэгэдүүлжэ, нэгэн ниитэ олон национальна социалис гүрэниие байгуулһан ушар манай Эхэ ороной социальна, экономическа болон соёл культурын дэбжэлтэ туйлаха үзэгдөө дуулдаагүй ехэ арга боломжо олгоһон байна. Түүхэ өөрөө өөрынгөө ябадалые түргэдхэһэн шэнги байгаа.

Водоод үзыт, нүхэд. Советскэ Союзай байгуулагдаһанһаа хойшо үнгэрһэн жэлнүүдэй үедэ манай ороной промышленна продукциин ниитэ хэмжээн 320 дахин ехэ болоо. Юундэ 1922 онтой сасуулха болоо зомта: энэтнай дайнай һүүлээрхи һандарал зүдэрэлэй, үлэсхэлэн хооһон байдалай жэл байгаа һэмнай гэжэ зариман хэлэжэ болохо. Тиимэншье тиимэ. Тиигэбэл 1972 ониие дайнай урдахи 1940 онтой сасуулаад үзэел. Тэрэ жэлдэ манай орон революциин урда тээхи хэмжээе һураггүй ехээр үлүүлээд байгаа һэм туу. Гансал энэ үе соо Советскэ Союзай промышленна продукциин хэмжээн 14 дахин ехэ болоо. Мүнөө нэгэ һарын туршада советскэ промышленность бүхы 1940 онойхидо орходоо ехэ продукци бүтээн гарганал.

Советскэ Союзай орьёлмо экономическа ургалтань манай ороной бүхы арадуудай ажана байдалые, соёл культурые хэлбэришэгүйгөөр һайжаруулха найдамтай үндэһэ һуури байгуулаа. 1940 онойхитой сасуулбал, хүн зоной бодото доходынь дүрбэ үлүүтэй дахин ехэ болоо, розничнэ худалдаа наймаанай эрьесэ долоо үлүүтэй дахин дээшэлээ. Орон доторнай врачнуудай тоо 4,7 дахин олошороо, мүн дээдэ, дунда болон гүйсэд дунда бэшэ һургуулитай болоһон эрхэтэдэй тоо 6,5 дахин олошороо.

Эдэ тоонуудай саана манай экономикодо, ниитын-политическэ харилсаануудта, үзэл суртал болон соёл культурада болоһон айхабтар ехэ хубилалтанууд харагдана бшуу. Эдэ хубилалтанууд манай общественэ түхэл шарайе тон ондоо болгоо. Тэдэнэй дунда манай ороной бүхы арадуудай хоорондо тогтоһон шэнэ, социалис харилсаанууд шухала һуури эзэлнэ.

Национальна дарлалта болон тэгшэ бэшэ эрхын бүхы хойшолонгуудые усадхахын тулада тон үнэн зүб, һайншье хуулинуудые абаад лэ дүүрэжэ болохогүй гэжэ манай парти һайн ойлгодог байгаа. Урдань дарлагдажа байһан нацинууд болон үндэһэ яһатанудай экономическа болон соёл культурын гээгдэлые усадхаха ёһотой байгаа. Ондоогоор хэлэбэл, нацинуудай хоорондо бии байгаа тэгшэ бэшэ эрхые гансал юридическа талаһаань болюулаад дүүрэхэ бэшэ, харин тэдэнэй хоорондо бодото дээрэ бии байһан тэгшэ бэшэ байдалые усадхаха ёһотой байгаа бшуу. Энэ зорилгые шиидхэлгэ партиин гол политическэ зорилгонуудай нэгэн болоһон байна.

Урдын байдалһаа манда ороһон национальна асуудал гүйсэд шиидхэглээ, эсэслэн, бусалтагүйгөөр шиидхэгдээ гэжэ хэлэхэ бүхы үндэһэн бии юм гээд бидэнэр үнгэрһэн 50 жэлэй баатарлиг бүтээлнүүдые хаймадан хараха зуураа хэлэнэбди. Энэ ехэ амжалтые индустриализаци, коллективизаци, соёлой революци гэхэ зэргын СССР-тэ шэнэ общество байгуулхада түйлагдаһан элитэ ехэ илалтануудтай сасуудхажа болохо байна.

Ямаршье национальностьда хабаатайһаа илгадгүй, харин нэгэн ниитэ ангиин аша туһа болон уг зорилгоороо нэгэдэһэн ажалша хүнүүдэй аха дүүгэй агууехэ нэгэдэл манай орон дотор мүндэлжэ бэхижээ, түүхэдэ үзэгдөөгүй харилсаанууд бии боложо, тэдэниие бидэнэр арадуудай ленинскэ хани барисаан гэжэ зүб ёһоор нэрлэнэбди. Энэ хани барисаамнай, нүхэд, манай сэгнэшэгүй ехэ баялигнай, совет хүн бүхэнэй зүрхэ сэдьхэлдэ хайратай социализмын эгээн ехэ түйлалтануудай нэгэн мүн гээшэ. Энэ хани барисаагаа бидэнэр, совет хүнүүд, ходоо нюдэнэй сэсэгы мэтээр сахин хамгаалхабди!

Мүнөө, манай Союзай 50 жэлэй ойн үдэрнүүдтэ, национальна асуудалые шиидхэһэн ушар, урдань дарлагданги байһан нацинуудай гээгдэлые усадхалга ямар нэгэн эгээлэй, дадал зүйл мэтээр совет хүнүүдтэ һанагдана. Гэбэшье иимэ уг зорилго урдаа табижа, тэрэнээ дүүргэжэ шадаһан большевигүүдэй партиин гүн сэсэн ухаае, эрэлхэг зоригые, эрид шиидэнги байһыень зүбөөр сэгнэхын тулада хэгдэһэн хүдэлмэриин асари ехэ хэмжээе, хэсүү бэрхэ байһан тухайнь һанаха хэрэгтэй.

Революциин болохо үеэр манай ороной национальна булан тохойнууд ямар байгаа һэм гэжэ халта һанаад үзэе. Дунда Ази болон Казахстан ажахынгаа хүгжэлтын талаар колониальна оронуудай хэмжээндэ байгаа. Үгытэй ядуу байдал, үбшэн тахалнууд, харанхы мунхаг байдал гэшэ олонхи хүн зоной хубинь байгаа юм. Үзэг бэшэгые багаханааршье мэдэхэгүй хүнүүдэй тоонь бүри хорёод онуудай эхиндэ Дунда Азиин республиканудта 90—96 процент болодог, Казахстанда 82 процент байгаа бшуу. Общественэ социальна байгуулалмжань үнэндөө феодальна шэнжэтэй байгаа.

Мүн Закавказиин олон нютагуудшье, Россин түбтэ ойро Белоруссишье экономическа талаараа гээгдэнги байгаа. Зарим нэгэ томо городуудһаа бэшэ эдэ бүхы нютагууд өөрынгөө экономикын талааршье, социальна түхэл шэнжээрээшье, соёл культурааршье, ажалша зоной байдалааршье ямар нэгэн үнгэрһэн зуун жэлэй нэгэндэ тогтошоһон мэтэ байдаг байгаа.

Нүхэд, иимэ жэгшүүритэ байдал оройдоол 50 жэлэй урдахана байгаа бшуу. Энэ сагые үзэһэн олон миллион хүнүүд үшөө амиды мэндэ бии. Иимэ байдалһаа эхилхэ баатай болообди. Тиихэдээ эгээ түрүүшын зон байгаабди, юундэб гэхэдэ, эдэ хэсүү бэрхэ зорилгонуудые шиидхэлгэдэ Россин пролетариат болон тэрэнэй партиин хэн нэгэнэй дүй дүршэлдэ түшэглэхэ аргагүй байгаа. Тиимэ дүй дүршэл тэрэ үедэ оройдоо үгы байгаа ха юм.

Имагтал иимэ эрхэ байдалда Ленинэй үүсхэлээр национальна заха хизаар газарнуудые экономическа, культурна, социально-политическэ талаар түргэн хүгжөөхэ хараа шугамые парти бэелүүлжэ эхилээ һэн.

Энэ хараа шугам имагтал ороной хүгжэнги районуудай зүгһөө, нэн түрүүн, ород арадай, тэрэнэй хүдэлмэришэн ангиин зүгһөө урдань дарлагданги наци болон арад үндэһэ яһатанда бүхы талын ехэ туһаламжа хүргэлгын үндэһөөр бэелүүлэгдэхэ байна гэжэ парти харадаг һэн.

Иимэ туһаламжа хүргэхөөр, түйлай ехэ хүсэл оролдолго гаргахаар бэлэн байлга, сэхыень хэлэхэдэ, национальна заха хизаар газарай гээгдэлые усадхахын тула, тэдэнэй түргөөр хүгжэхын тула гарза хохидолдошье орохоор бэлэн байлга эгээл дээдын интернациональна уялгатнай гэжэ Россин пролетариадта Ленин захяа һэн. Тиин ород хүдэлмэришэн анги, ород арад энэ уялгаяа нэрэ хүндэтэйгөөр дүүргээ. Энэ ушар хадаа гүн удхаараа интернационализмын түлөө бүхэли ангиин, бүхы арадай гаргаһан алдар ехэтэй габьяа мүн болоо. Энэ габьяаень манай Эхэ ороной бүхы арадууд хэзээдэшье мартахагүй.

Энэ габьяагай түүхэ революциин түрүүшын үдэрһөө эхилһэн юм. Совет Росси — эгээн ехээр һандаргагдаһан, үлэсхэлэн хооһон байһан орон — үшөө 1918 ондо Туркестанда уһалууриин хүдэлмэри бэелүүлгэдэ хэдэн арбаад миллион түхэриг мүнгэ гаргажа үгэһэн байна. Тиихэдэ граждан дайнай жэлнүүдэй үедэшье Азербайджанда мүнгэнэй, эдеэ хоолой, техническэ туһаламжа хүргэхэ тухай шиидхэбэри абтана, Харьковай түмэр замшадта, Донбассай шахтёрнуудта горитойхон хэмжээнэй мүнгэ зөөри эльгээгдэнэ, Белоруссиин, Армениин, Совет Литва болон Латвиин ажахыда горитойхон туһаламжа хүргэгдэнэ.

Амгалан тайбан байгуулалтын зорилгонуудые гол анхаралдаа табиһан манай партиин X съезд өөрынгөө резолюци дотор иигэжэ бэшээ һэн: «Мүнөө помещигүүд болон буржуазин унагаагдаад байһан сагта,... партиин зорилго гэбэл, түрүү гараһан түб Россие хүсэхэ ябадалдань ород бэшэ арадуудай ажалша олонхитэдэ туһалха хэрэг болоно...» («КПСС съезднүүдэй, конференцинүүдэй, ЦК-гай Пленумүүдэй шиидхэбэринүүд дотор», т. 2, 252-дохи хууд.). Энээнтэй дашарамдуулан, «фабрикануудые түүхэй эдтэнь дүтэлүүлэн, заха хизаар газарта түсэбэй ёһоор промышленность байгуулха» гээд съездын нэгэ заабари дотор хэлэгдэһэн байдаг. (Тэрэл ном дотор, 253-дахи хууд.). Энэ заабариин ёһоор, Закавказиин, Дунда Азиин республиканудта, Казахстанда олон фабрика болон заводууд түлөөһэгүйгөөр үгтэһэн юм. Тиишэ инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд, мэргэжэл ехэтэй хүдэлмэришэд болон мэргэжэлтэд, эрдэмтэд, багшанар, соёлой хүдэлмэрилэгшэд эльгээгдэһэн байгаа.

СССР-ые байгуулга национальна заха хизаар газарнуудай хүгжэлтэдэ шэнэ шата болоо һэн. Тэдээндэ хүргэгдэдэг туһаламжа хадаа бүхэсоюзна ажахын политикын шууд сэхэ, бүхы талын шэнжэтэй хараа шугам болоо. Хэдэ хэдэн союзна республиканудай бюджедүүд олон жэлэй туршада гаргашынгаа талаар гол түлэб бүхэсоюзна бюджедһээ хангагдадаг байгаа. Жэшээлхэдэ, 1924—1925 онуудта Туркменскэ ССР-эй бюджедэй оршын хуби 10 процентһээ үлүүхэн лэ байгша бэлэй. Тэрэ үеын томо республика болохо Украинашье тиихэдэ өөрынгөө хүсөөр бюджедэйнгээ гаргашын хубиин 40 процентһээ багые хаажа шадаха байгаа һэн.

Материальна талаараа эгээл хүшэр хүндэ байдалда ороһон республиканууд болон районуудай хүн зон олон жэлэй туршада хүдөө ажахын болон эрхэтэнэй налогуудһаа хүсэдөөр гү, али зарим тэдыгээр сүлөөлэгдөө. Гэхэ зуура хүдөө ажахын эдеэ хоолой худалдан абалгын сэн урдань гээгдэнги районуудай ажахые хүгжөөлгэдэ туһалха зорилготойгоор тогтоогдодог байһан.

Соёл культурын байгуулалтада, гэгээрэл нэбтэрүүлгэдэ, мэргэжэлтэдые бэлэдхэлгэдэ аха дүү союзна республиканудта тон ехэ туһаламжа хүргэгдөө һэн. Ороной томо томо түб газарнуудай дээдэ һургуулинуудта национальна республиканудай, областьнуудай, округуудай эльгээһэн олон хүнүүд һураа. Мүн республиканудта өөһэдтэнь олон арбаад университедүүд, институдууд нээгдээ. Партиин хүсэлөөр бэелүүлгдэһэн социалис культурна революци эгээн холын заха хизаар газарта түргөөр хүрэһэн байна.

Парти болон гүрэнэй олон жэлэй хүдэлмэри гайхамшагта аша үрэ асараа. Мүнөөдэрэй Дунда Ази болон Казахстаниие харыт! Узбекистан болон Туркмениин хлопогой эгээн һайн полинуудые, казах хүнэй хахалһан газарые, Киргиз болон Таджикистанай һалбаржа байһан саадые, малай шэнэ фермэнүүдые тэндэ харахат. Тэрээнһээ гадна, мүнөө эдэ республиканууд Ташкент, Алма-Ата, Душанбе, Фрунзе, Ашхабад мэтэ мүнөөнэй үе сагай хэдэн олон гоё һайхан хото городуудаараа алдаршадаг юм. Эндэ Джезказган болон Караганда, Павлодар болон Навои мэтэ металлургиин, малтамалай болон хүндэ промышленностиин томо түб газарнууд, Нурекскэ ГЭС, Каракумай канал болон бусад эрхим һайн гидро-барилганууд бодонхой. Дунда Ази болон Казахстан ехэ нефтиин болон газай, химиин болон хүгжэнги машина бүтээлгын орон болоо.

Союзай байгуулагдаһан жэлнүүдэй туршада Казахстанай промышленна продукциин хэмжээн 600 дахин, Таджигай ССР-эй—500-һаа дээшэ, Киргизэй — 400 дээшэ, Узбегэй — 240 шахуу, Туркмениин — 130-һаа олон дахин ургаа. Узбекистанда хлопогой бүхы суглуулбари 120 дахин, Туркмендэ — 90 дахин ехэ болоо. Мүнөө Казахстан 1922 онойхиһоо 30 дахин ехэ орооһо таряа үгэнэ.

Казахстанай болон Дунда Азиин республиканудай соёл культурын хүгжэлтын дүнгүүд мүн лэ ехэ. Бодото дээрэнь хэлэбэл, тэдэнэр үзэг бэшэг мэдэхэ талаараа 100 процентын хэмжээе түйлаа. Эндэхи республика бүхэнэй хүн зоной хахадынь шахуу — дээдэ ба дунда (хүсэд ба хүсэдбэшэ) эрдэмтэй хүнүүд юм. Бүхы Советскэ Союзда хорёод онуудай эсэстэ арадай ажахыда хүдэлдэг мэргэжэлтэдһээ олон дээдэ ба тусхай дунда эрдэмтэй мэргэжэлтэд мүнөө гансахан Узбегэй ССР-тэ хүдэлнэ. Ехэ эрдэм мүндэлжэ, бата бэхеэр хүгжөө — республиканска академинүүд бии боложо, тэндэ олон мянган эрдэмтэд ашаг ехэтэйгээр хүдэлнэ.

Капиталис дэлхэйдэ түйлагдаһан зааханшье түйлалтые «гайхамаар» юумэн гэжэ нэрлэдэг. Зүгөөр совет Дунда Азида, совет Казахстанда болоһон үйлэ хэрэгые юрэ бусын хэрэг гэжэ бидэнэр, коммунистнууд, тоолодоггүйбди. Юрэ хэлэбэл, энэ хадаа юрын лэ ушар хэрэг — совет засагта, социализмда, манай орондо тогтоһон, бэхижэһэн арадуудай хани барисаанда, аха дүү ёһоной харилсаанда болоһон юрын ушар хэрэг гээшэ.

Энээнэй гэршэ гансахан Дунда Ази ба Казахстан болодоггүй. Совет засагай жэлнүүдэй үедэ Закавказска республиканудайшье —Грузиин, Азербайджанай, Армениин экономико тон ехээр хүгжөө. Эндэхи республика бүхэндэ промышленностиин мүнөө үе сагай һалбаринууд байгуулагдаахай, субтропигой хүдөө ажахы ехэ амжалта түйлана. Закавказиин арадуудай үни урдын сагай соёл культура, искусство хүгжөө, баяжаа. Эндэ бүхы орон доторoo мэдээжэ научна томо институдууд хүдэлнэ.

Совет арадуудай аха дүү бүлэ соо Белорусси хүгжэн ургаа. Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай жэлнүүдэй үедэ тэрэнэй хуби заяанда илангаяа хүшэр хүндэ туршалга тудаа бэлэй. Эзэмдэгшэдые партизан хүдэлөө дэлгэрүүлэн угтаһан белорусс газар дээрэ гоё һайхан городууд, хүдөө тосхонууд шэнээр бодоо, промышленна шэнэ томо барилганууд бодхоогдоо. Белоруссиин промышленность мүнөө гайхамшагта электронно-тоололгын машинануудые, ашаанай томо автомобильнуудые, мүнөөнэй радиоаппаратура, минеральна үтэгжүүлгэ, синтетическэ утаһа бүтээн гаргана. Республика дотор олон эрдэмтэд, соёл культурын ажал ябуулагшад хүдэлнэ.

Молдави һаяхан лэ гээгдэнги заха хизаар газар байһан. Хэрбээ дайнай үеые, дайнай һүүлээрхи һэргээн бодхоолгын жэлнүүдые гаргажа хаябал, совет арадуудай бүлэдэ байһан энэ республикын хүгжэлтэдэ оройдоол 25 жэл хүртэнэ. Теэд энэ республика иимэхэн богонихон болзоорой туршада хэды ехэ зам гаталаа гээшэб! Республика ороной эгээн ехэ таряа таридаг газарай нэгэн, саадай болон архи хэдэг томо түб газарнуудай нэгэн болонхой. Тэрэнэй промышленностиин продукциин хэмжээн 31 дахин ехэ болоо.

Нэгэ үгөөр хэлэбэл, ленинскэ национальна политикын үндэһөөр, бүхы совет арадай оролдосо ехэтэй ажалай ашаар бидэнэр хуушан Россидахи гээгдэнги национальна хизаар гэһэн ойлгомжые мүнөө үгы болгообди. Энээниие бидэнэр түйлаабди. Энэ хадаа, нүхэдүүд, манай партиин гайхамшагта түйлалта, социализмын, арадуудай социалис хани барисаанай түйлалта мүн гээшэ!

Манай орон дотор урдань дарлагданги, гээгдэнги байһан арадуудай аша туһада энэ түйлалта зорюулагдаа. Тэрэ хадаа манай бүхы агууехэ совет Эхэ ороной аша туһада зорюулагдаа. Юуб гэхэдэ, тэрэ болбол Совет Социалис Республиканудай Союзые бүри хүсэтэй, жагсаалтай болгоо, аха дүү республиканудай нэгэдэлые үнэхөөр эбдэршэгүй болгоо.

Социалис байгуулалта, арадуудай хоорондохи хани барисаан, аха дүү ёһоной харилсаанууд хадаа революциин үедэ экономическа хүгжэлтынгөө талаар бусадһаа үндэр хэмжээндэ байһан республиканууд болон районуудташье бүри түргөөр хүгжэхэ үргэн арга боломжые нээжэ үгөө.

Тэдэнэй тоодо Украина оролсоно. Тэрэ ороной хүгжэнги промышленна болон хүдөө ажахын хубинуудай нэгэн урданьшье байһан юм. Украинын культура урда сагай баян үндэһэ һууриида түшэглэдэг байгаа. Зүгөөр тэрэ сагай хэмжээнһээ совет Украина ямар ехээр урагшаа дабшаа гээшэб!

Гайхамшагта хүдэлмэришэ Донбассыешье абаад үзэгты. Хуушанай Юзовкые һанаад үзэгты. Энэ хадаа дээр дээрээ дабхасаһан модон гэрнүүд, бог шорой, хабшуу уйтан барилганууд бэлэй. Тэрэниие мүнөөнэй Юзовкэтэй — мүнөөнэй үе сагай томо Донецк хототой, тэрэнэй үргэн уужам үйлсэ гудамжануудтай, саад сэсэрлигүүдтэй, гоё һайхан гэр байрануудтай, стадионууд болон культурын байшангуудтай сасуулагты. Революциин урда тээхи Донецкын шахтёрой һуудал байдалые, тэрэнэй ажалай, ажаһуудалай тон муухай эрхэ байдалые һанаад үзыт. Тэрэ байдалые Донецкын шахтёрой гү, али Криворожын горнягай мүнөө сагай байдалтай сасуулаад үзыт. Эдэнэр мэргэжэлээрээ омогорходог, бүгэдэ арадай хайра хүндөөр хүреэлэгдэнхэй, алдарта ажалайнгаа түлөө хүсэд дүүрэнээр шагнагдаһан, мүнөө сагай соёл культурын бүхы баялигаар амжаһан хүнүүд гээшэл. Иимэ сасуулалта хаанашье — Запорожи болон Харьковта, Днепропетровскдо, Херсонщина болон Закарпатида хэжэ болоно.

Түгэс хүсэтэй металлурги, олон һалбаритай машина бүтээлгэ, томо хэмжээнэй судна бүтээлгэ, хүгжэнги химическэ, хүнгэн ба эдеэ хоолой индустри — мүнөөнэй Украинын промышленность иимэл даа. СССР-эй байһан жэлнүүдэй туршада тэрэ 176 дахин ургаа. Мүнөө совет Украина — энэ хадаа мүн томо, түгэс оньһожоруулагдаһан хүдөө ажахы гээшэ. Энэ хадаа мүн эрдэм наукын гайхамшагта түб газар, соёл культурын, искусствын элитэ ехэ түйлалта мүн.

Эдэ бүгэдэ хадаа Украинын ажалшадай ехэ хүсэл оролдолгын аша үрэ байхаһаа гадна, мүн Советскэ Союзай бусад бүхы республиканудай ажалшадтай тэдэнэй аха дүүгэй харилсаа байгуулһанай аша үрэ мүн гээшэ. Имагтал совет республиканудтай хани барисаа байгуулжа, тэдэнтэй нэгэдэжэ, тиигэжэ өөрынгөө хүсэ шадалые арба дахин арьбадхажа, Украинын арад үбсүүгээ үргэнөөр сэлижэ, ажалай эршэ хүсэ, бэлиг талаангаа дэлгэрүүлжэ шадаһан байна гээд нэмээлтэгүй хэлэжэ болохо юм.

Үшөө нэгэ эли тодо жэшээ — Прибалтикын республиканууд: Литва, Латви, Эстони. Союзда ороходо үедэнь тэдэниие национальна гээгдэнги заха хизаар гэжэ тоолоходо болохогүй байһаниинь мэдээжэ. Зүгөөр социалис замда ороод байхадаа, тэдэнэр Союз дотор эгээн түргэн хүгжэлтые харуулаа. 1940 онтой сасуулхада, промышленна продукциин хэмжээн Латвида — 31, Эстонидо —32, Литвада—37 дахин ургаһан байна. Тэдэнэй хүдөө ажахы хүгжөө, капиталис Европын заха газарай тулюур туйган байдалһаа, гээгдэлһээ сүлөөрһэн тэдэнэй культура хүгжөө. Имагтал Союзай бусад республиканудтай эдэ республиканудай нэгэдэһэн зам дээрэл иимэ үзэгдөөгүй ехэ ургалта түйлагдажа болохо байгаа.

Россин Федерациин хүгжэлтын дүнгүүд тухай онсолон хэлэхэ дуран хүрэнэ. Энэ хадаа манай республиканудай эгээн томонь, адли тэгшэ эрхэтэдэй дунда түрүүшынхинь гэжэ манай олон үндэһэ яһатаниие нэгэдүүлдэг ороной бүхы арадууд тон зүбөөр тэрэниис нэрлэдэг байна.

Энэ республикада түүхын онсо үүргэ тудаа. Нэгэ талаһаа, эгээн хүгжэнги, томо байһан туладаа тэрэ хадаа бусадай хүгжэлтэдэ түшэг тулгуурынь болоһон, аха дүүгэй сэгнэшэгүй ехэ туһаламжа хүргэһэн байна. Нүгөө талаһаа, Россин Федераци болбол гансахан Москва, Ленинград, Горький болон түб Россин бусад хуушан промышленна городууд бэшэ ха юм даа. Энэ хадаа үшөө өөрын национальна гээгдэнги районуудые хуушан байдалһаа дамжуулан абаһан республика мүн байгаа. Энэ республика дотор совет засагай үедэ 16 автономито республики, 5 автономито область, 10 национальна округ өөрын гүрэн түрэтэй болоһон юм. Энэ республикын дэбисхэр дээрэ олон арбаад үндэһэ яһатан, тэрэ тоодо хаанта засагай сагта ядаржа үхэхын түйлдэ хүрэһэн үсөөн бэшэ арадууд ажаһуудаг.

Энээнһээ байтагай, томо промышленна болон культурна түб газарнуудай хажуугаар ёһотой ород олон районуудта хаанта Россин түлюур туйган, гээгдэнги һуурин газарнууд, олон тоото Пошехони, Окуровууд шэнги хото болон һууринууд тосхонууд үлдэһэн байгаа. Эдээн тухай манай ороной литературын классигууд ехэтэ шаналан бэшэдэг бэлэй.

Тиимэ дээрэһээ Россин Федерациин хүгжэлтэ олон ондоо шэглэл тээшэ хүсэн оролдолго гаргаха эрилтэ табиһан байгаа. Энэнь юуб гэбэл, гол үндэһэ һууриин үүргэ дүүргэһэн, дүүргэжэшье байһан, бүхы совет общественэ урагшаа дабшалтые хангажа байһан эгээн хүгжэнги түб газарнууд болон районуудай түргэн хүгжэлтые хангалга. Нэгэн доро, республикын горитойхон хубиин гээгдэлые усадхалга, национальна асуудалые, тодорхойгоор хэлэбэл, Федерациин хуушан байдалһаа үлэһэн олон тоото национальна асуудалые шиидхэлгэ. Эсэстээ, Сибирь, Алас Дурна зүгэй болон Хойто зүгэй түйлай ехэ газарые ашаглаха хэрэг болоһон байгаа.

РСФСР-эй ажалшад эдэ ехэ зорилгонуудые нэрэ хүндэтэйгөөр шиидхээ. Республикын дэбисхэр дээрэ Ураалай хоёр талада мүнөө үе сагай олон зуугаад шэнэ городууд, промышленна түб газарнууд бии болоо. Манай түб хото Москваһаа, революциин үлгы болохо Ленинградһаа эхилээд, республикын хуушан томо городууд шэнээр баригдаа. Общественэ аша туһада байгаалиин барагдашагүй баялиг нефть, газ, шулуу нүүрһэн, түмэрэй руда, алта, алмаз олдожо ашаглагдаа.

Федерациин промышленность тон томо алхамуудаар урагшаа дабшаа. 50 жэлэй туршада тэдэнэй продукциин хэмжээн 300-һаа олон дахин ехэ болоо. Тиихэдэ гансахан дайнай һүүлэй жэлнүүдэй туршада—11 дахин ехэ болоо. Асари ехэ хэмжээнэй ажахытай байһан республикада энэ юун гээшэб гэжэ бодоод үзыт! Хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгэ 2—3 дахин ехэ болоо. Наука, культура, гэгээрэлэй талаар Совет Россин түйлаһан ажалта бүгэдэндэ мэдээжэ.

Нүхэдүүд! Манай 50 жэлэй дүршэл болбол ажахытай асуулхада, томо, хамтаруулагдаһан арадай ажахын булюу һайн байһан тухай Ленинэй үзэл бодолые баримталһан эли тодо гэршэ мүн болоно. Бүхы республиканудай ажахын арга боломжо болон нөөсэ баялигуудые нэгэдүүлһэн ушар тэдэнэй тус бүриие — эгээн багыншье, эгээн томыншье хүгжэлтые түргэдхэнэ. Нэгэн бүхэсоюзна ажахые эрхилан түсэблэлгэ үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые ашаг ехэтэйгээр хубаарилха арга боломжо олгоо, экономическа талаар гуримшуулан хүгжөөхэ, хамжан ажаллаха, гэжүүлхэ хэрэгые зүгырүүлхэ арга олгоо. Энээнэй ашаар республика, район, область бүхэнэй хамтарһан хүсэл оролдолгын аша туһань ехэ болоожо, бүхы ниитэдэ хэтэй аша туһань оло дахин арьбадхагдаа.

Энэ зам шалгагдаһан найдамтай юм. Тиин бидэнэр энэ замаар шэнэ түйлалтада, коммунис байгуулалтын шэнэ амжалтада дабшахабди.

Үнгэрһэн 50 жэлэй туршада социально-политическэ талаараа гүнзэгы, бүхы талын хубилалтын үндэһэн һуури дээрэ манай общество шэнэ шэнжэ шанартай болоо. Социализм «...хүн түрэлтэнэй хамтын шэнэ ажаһуудал зохёохо юм» (Зохёолнуудай гүйсэд суглуулбари, т. 26, 40-дэхи хууд.) гэһэн агууехэ Ленинэй хэлэһэн үгэ бэелүүлэгдэнэ. КПСС-эй XXIV съезд тэмдэглэһэнэй ёһоор, манай орондо хүнүүдэй түүхын шэнэ нэгэдэл — совет арад байгуулагдаа, бодото хүсэн болонхой.

Энэ нэгэдэл болбол манай ороной материальна болон оюун ухаанай талын болоһон гүнзэгы хубилалтые, манай орон дотор социалис нацинуудай бии боложо хүгжэһэн, тэдэнэй хоорондо шэнэ ёһоной харилсаанудай бии болоһон үндэһэ болгоно.

(Үргэлжэлэлынь 3-дахи нюурта).

СОВЕТ СОЦИАЛИС РЕСПУБЛИКАНУУДАЙ СОЮЗАЙ 50 ЖЭЛЭЙ ОЙ ТУХАЙ

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. БРЕЖНЕВЭЙ элидхэлэй үргэлжэлэл

Советскэ Союзай экономико — энэ хадаа тус тус республика болон областьнуудай экономикые хамтадуулһан ушар бэшэ. Энэ хадаа үниинэй нэгэдэһэн, нэгэ ажахы болоһон, манай бүхы наци болон үндэһэ яһатанай ниитэ-экономическа уг барилгын, аша туһын эшэ үндэһэн дээрэ тогтоһон ажахы мүн.

Жэшээлхэдэ, Узбекистанай экономическа байдал тэрэ республика доторхи хлопогой ургасаһаа гадна, мүн Уралай болон Ленинградай машина бүтээгшэдэй, Кузбассай шахтернуудай, Казахстанай ороохо таряа эрдэг совхозуудай ажалшадай, Белоруссиин электронно-тоололгын машина бүтээгшэдэй ажалһаа дулдыдадаг юм. Тэрээн шэнги Украинын хүгжэлтэ тэрэнэй ажалшадай амжалтатай хүдэлмэриһөө дулдыдаһаа гадна, мүн Татарай, Башкирай нефть олборлогшодай, Коми АССР-эй модоной промышленностиин, Москвагай, Горькиин, Куйбышевай машина бүтээгшэдэй хүдэлмэриин дүнгүүдһээ дулдыдадаг ажахы юм. Иимэ жэшээнүүдые олон зуугаар, мянгаар олоходо болоно. Манай хүдэлмэриин хэмжээн экономическа районуудһаа гадна, манай союзна республикануудай хилэнүүдэй газаа гарана.

Үнгэрһэн табин жэлэй туршада социальна харилсаануудай талаар мүн лэ ехэ болоһон хубилалтанууд боложо. Советскэ Союз дотор хүнэй хүнэй мүлжэхэ ябадал үниинэй, бусалтагүй усадхагданхай. Мүнөө бүхы союзна арад социалис ангинууд болон социальна бүлэгүүдһээ бүридэнэ. Тэрэ хадаа нэгэ уг зорилгоор, үзэл бодолоор нэгэдэнхэй, тэрэнэн зорилго коммунизм, тэрэнэй үзэл бодолой үндэһэн һуури — марксизм-ленинизм юм.

Общественэ үйлэдбэрилгын хүсэн, мүнөө үе сагай эн хүгжэнги анги — хүдэлмэришэн анги, үмсын тариин хара бодолһоо һаланхай колхозно таряашад, социализмын байгуулалтын хэрэгтэ зохёон байгуулхы бүхы хүсэ шадалаа зорюулжа байһан совет интеллигенци болонхой.

Бүхы республикануудта — союзна болон автономито республикануудта, бүхы национальна область болон округуудта хүдэлмэришэн ангиин горитои отрядууд бии болонхой. Имагтал хүдэлмэришэн анги, удха шанараа эгээн интернационалис ёһоной анги манай оронoй бүхы наци болон үндэһэ яһатанай бэе бэедээ дүтэ болохо хэрэгтэ эдэбхитэйгээр нүлөөлхэ үүргэ дүүргэнэ. Энэ эетэй үйлэдбэрийн коллективүүдтэ нэгэдэһэн олон национальностьнуудай хүдэлмэришэд — эдэнэр лэ хаанагүй промышленна барилгануудые бодхооно, хэр харгы барина, каналнуудые, нефтепроводуудые, электрын элшэ дамжуулха шугам татажа, манай оронoй эб олон районуудые, союзна болон автономито республикануудые, хизаар болон областьнуудые ажахын эли бүридэл болгон нэгэдүүлнэ.

Совет республика бүхэндэ, область бүхэндэ, манай тото город бүхэндэ олон национальностьнуудай түлөөлэгшэд эм эмээ түшэлсэн хүдэлдэг, ажалладаг юм. Энэ доторнай ондо ондоо үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэдэй гэрлэхэ ябадал олошороо. Иимэ ушар олон миллионоор тоологдоно.

Национальна республика бүхэнэй экономическа болон социальна хүгжэлтын хэдэхэ бүри манай бүхы арадуудай интернациональна шэнжэ бүри элитээр тодорхойлогдон харагдана. Жэшээлхэдэ, бурьялан хүгжэжэ байгаа совет Казахстаниие абаад үзэгты. Тэндэ казах зонтой хамта олон миллион ород, хэдэн зуу мянган украин, узбек, белорус гэхэ мэтэ үндэһэ яһатанай ажаһуудаг юм. Казахай культура ородой, украинын, бусад культурын эрхим шэнжэнь бэедээ нэбтэрүүлэн хүгжэнэ, баяжана. Энэ гү гэшэб — муу гү, али һайн гү? Бидэнэр, коммунистнууд, иигэжэ этигэмжэтэйгээр харюусанабди: һайн, маша һайн!

СССР-эй оршон байгаа табин жэлэй туршада манайда нэгэ шэнжээрээ, уг зорилгоор нэгэн адли совет социалис культура бии болоод һалбаран хүгжөө. Энэ культура болбол манай Эхэ оронoй арад бүхэнэй соёл культурын, ажаһуудалай үнэтэй сэнтэй шэнжэ шанарые, заншалые бэедээ нэгтээ. Гэхэ зуура совет национальна культура бүхэн бэе тустаа өөрынгөө түрэл байгаар баяжахаһаа гадна, мүн бусад аха дүү арадуудай оюун ухаанай баялигаар баяжана, тинхэдээ өөрөө талаһаа тэдээндэ бэшэ һайхан нүлөө үзүүлжэ, тэдэниие баяжуулна.

Совет социалис национальна олон ондоо культурада гэрэ, интернационалис ёһоной шэнжэ шанар бүри элитээр харагдадаг болоо. Национальна шэнжэ аха дүү бусад арадуудай туйлалтануудаар бүри ехээр баяжадаг боложо байна. Энэ түрүү удха шанартай үйлэ хэрэг мүн. Энэ ушар хадаа социализмын, манай оронoй бүхы арадуудай аша туһада харюусана. Имагтал иигэжэл шэнэ, коммунис культурын үндэһэ һуури табигдадаг байна. Коммунис культура национальна илгаае мэдэдэггүй, ажалша бүхы хүнүүдтэ адли тэгшээр алба хэдэг юм.

Мүнөө бидэнэр дүүрэн эрхэтэйгээр иигэжэ хэлэжэ шадахабди: манай культура болбол удхаараа, хүгжэлтынгөө гол шэглэлээр социалис, национальна формоороо олон янзын, удха шэнжээрээ интернационалис юм. Тиимэ дээрэһээ тэрэ хадаа бүхы арадуудай оюун ухаанай байгуулдаг хамтын баялиг гээшэ.

Нүхэдүүд, энэ ушар гансал үгэ бэшэ. Энэ хадаа бодото ажабайдал мүн. Мүнөө Туркменидэ гү, али Молдавида хэдэн олон арбаад, зуугаад мянган хүн өөһэдынгөө түрэл уран зохеолшод шэнгеэр Пушкин болон Шевченкые, Горький болон Маяковскиие, Шолохов болон Твардовскиие, Федин болон Стельмахые уншадаг ба тэдээндэ дуратай юм. Харин ород гү, али украин хүнэй культурна баялигаһь таһаршагүй хубинь Шота Руставелиин хэр урданайшье һаа, ходоодо залуу байдаг домог, Вилис Лацисай, Абай Кунанбаевай, Чингиз Айтматовай ганхамшагта зохёолнууд, Янко Купалын, Самед Вургунай, Расул Гамзатовай, Эдуардас Межелайтисай, Мустай Каримай болон бусад олоной гоё һайхан шүлэгүүд болодог юм.

Национальностьнууд хоорондын холбоо барисаанай, харилсаанай түргэн ургалта ород хэлэнэй удха шанарые дээшэнь үргэнэ. Энэ хэлэн Советскэ Союзай бүхы наци болон арад үндэһэ яһатанай харилсаха хэлэн болонхой. Дэлхэйн мэдээжэ хэлэнүүдэй нэгэн ород хэлэнэй болоһон ушар бидэ бүгэдые, нүхэдүүд, баярлуулна!

Тиимэ дээрэһээ национальна хизаарлалта усадхагдана, энээн тухай Ленин нэгэнтэ бэшэ хэлэһэн юм, СССР-эй арадуудай саашадаа бэе бэедээ дүтэлхэ эрхэ нүхэсэлнүүдые байгуулга материальнашье, мүн оюун ухаанайшье талаар бии боложо байна. Бүхы совет арадай, тэрээн дотор бүридэдэг бүхы нацинууд болон национальна бүлэгүүдэй түүхын хуби заяанай нэгэн адли байһан ушар, табин жэлэй туршада хэгдэһэн хамтын тэмсэлэй, хамтын ажалай ашаар мүндэлһэн хамтын заншал, хараа бодол, ажабайдалай дүршэл хадаа нэгэдүүлхы түгэс хүсэнэй эхин болоһон юм.

Совет арадай нэгэдэл социалис Эсэгэ ороноо хамгаалгада гаргагдаһан баатар габьяагай ашаар тон үнэмшэстэйгээр тодорхойлогдоһон юм. Манай оронoй бүхы нацинууд болон арад үндэһэ яһатанай нэгэдэл, хани барисаан Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ хүшэр хүндэ шалгалта дабажа гараа һэн. Энэ дайнда нэгэдэнги Совет Эсэгэ оронoй хүбүүд, басагад социалис туйлалтануудаа нэрэ хүндэтэйгөөр хамгаалхаһаа гадна, фашис зэрлиг эзэмдэгшэдһээ дэлхэйн хүгжэлтые абарһан ба тингэжэ арадуудай сүлөөрэлгын тэмсэлдэ хүсэ ехэтэй дэмжэлгэ үзүүлһэн байна. Эдэ баатарнуудай алдар соло, манай Эхэ оронoие эрэлхэг зоригтойгоор хамгаалагшадай алдар соло үеын үедэ залирхагүй.

Тиин мүнөөдэршье манай Зэбсэгтэ Хүсэнүүд социалис Эхэ оронойнгоо найдамтай хамгаалагша, коммунизм байгуулжа байһан арадай амгалан ажалай түшэг тулгуури мүн байһаар. Совет арад өөрынгөө армие үндэрөөр сэгнэдэг, дурладаг юм, дэлхэй дээрэ эзэрхэг түримхэй хүсэнүүдэй байһан сагта һайнаар зэбсэгжэһэн армигүй байжа болохогүй гэжэ тэрэ мэдэрнэ. Манай арми — онсо шэнжэтэй арми мүн гэбэл, тэрэ хадаа интернационализмын һургуули, Советскэ Союзай бүхы наци болон арад үндэһэ яһатанай аха дүүгэй, һаналаа нэгэдэлгын, бэе бэеэ хүндэлэлсэлгын мэдэрэл хүмүүжүүлхэ һургуули мүн. Манай Зэбсэгтэ Хүсэнүүд — эбтэй эетэй нэгэ бүлэ, социалис интернационализмын ёһотой бэелэл мүн.

Бүхы национальностьнуудай совет хүнүүдые дайнай үедэ гаргаһан алдар солын дурасхаалһаа гадна, мүн түрүүшын табан жэлнүүдэй ударнигуудай домогто үйлэ хэрэгүүд, дайнай һүүлээрхи һэргээн бодхоолгын ажалай баатаршалга, шэнэ газар ашаглагшадай габьяа, манай үе сагай агууехэ барилганууд дээрэ хэгдэдэг туйлай ехэ хэмжээнэй бүтээлнүүд, хойто болон зүүн районуудые ашаглалга нэгэдүүлнэ. Ажалда, дайнда бүхы совет арадай ниитэ заншал мүндэлөө. Тэрээгээр совет эрхэтэн бүхэн омогорходог, тэрэниие хүндэлдэг юм.

Манай орон дотор хүнүүдэй түүхын шэнэ нэгэдэлэй — совет арадай бии бололго, — нүхэдүүд, энэ хадаа манай агууехэ туйлалта мүн. Энээниие манай орон дотор табин жэлэй туршада болоһон экономическа, социально-политическэ хубилалтануудай ниитэлүүлэгдэһэн дүнгүүд гэжэ хараха эрхэтэйбди.

Ленинэй парти, тэрэнэй хамтын ухаан бодол, хэлбэришэгүй хүсэл зориг, тэрэнэй эмхидхэхы, шэглүүлхы үүргэ — энэл даа агууехэ Совет Социалис Республикануудай Союзые байгуулха хэрэгые бэлэдхэһэн, табин жэлэй туршада тэрэнэй хүгжэлтые хүтэлбэрилһэн, мүнөө найдамтайгаар урагшань хүтэлжэ ябаһан хүсэн.

КПСС — үзэл сурталайнгаа, политикынгаа талаар бүридэлөөрөө, байгуулалтаараа интернационалистнууд — ленинецүүдэй парти мүн. Большевигүүдэй парти болбол бүхы национальностьнуудай хүдэлмэришэдые хамтаруулжа, дайшалхы нэгэ хүсэн болгоһон пролетарска организацинуудай нэгэдэлэй ёһо гуримые баримталһан түүхэдэхи түрүүшын политическэ парти байһан юм. «Өөрынгөө национальна шэнжэ тухай али болохо элдэб һанал бодолые үгы хэхын тулада парти өөртөө ородой бэшэ, харин России гэһэн нэрэ үгөө юм», — гэжэ В. И. Ленин үшөө 1905 ондо бэшээ һэн (зохёолнуудай гүйсэд суглуулбари, 10-дахи том, 267-дохи хуудаһан). Советскэ Союзай байгуулагдаһанай һүүлээр, өөрынгөө энэ илгаае онсолон тэмдэглэхэ зуураа, манай парти шэнэ нэрэ — Бүхэсоюзна (большевигүүдэй) Коммунис парти, һүүлээрнь — Советскэ Союзай Коммунис парти гэһэн нэрэ абаа бэлэй.

Оронойнгоо бүхы нацинууд болон үндэһэ яһатанай түрүү түлөөлэгшэдые парти бүридүүлдэг. Тэрэ хадаа СССР-эй ажалшадай дайшалхы хани нүхэсэлэй, хани барисаанай, бүхы совет арадай эбдэршэгүй бата нэгэдэлэй эгээл эли тодо бэелэл мүн. Манайда бүхы коммунистнууд — тэдэнэр ямаршье национальностьда хабаатай байгаашье һаа — ленинскэ нэгэдэмэл партиин гэшүүд юм. Тэдэнэр тон адли эрхэтэй ба уялгатай, оронойнгоо хуби заяанай түлөө тон адли харюусалгатай байдаг.

Бүлэг үсөөхэн коммунистнуудай уг зорилго байһан интернационализмые бүхы нацинууд болон үндэһэ яһатанда хабаатай хэдэн миллион совет хүнүүдэй зайлашагүй һэшхэл ба жаяг заршамай гурим болгохо ябадалые парти туйлаһан байна. Энэ хадаа ниитын ухаан бодолдо болоһон ёһотойл революционно эрид хубилалта гээшэ. Тэрэнэй удха шанарынь сэгнэшэгүй ехэ. Өөрынгөө зэргэнүүдтэ ленинскэ национальна политикые али болохоор хазагайруулха ябадалда тэсэшэгүйгөөр хандадаг байһантай, марксизм-ленинизмын агууехэ һургаалые эрид шууд сахин хамгаалжа, зохёохы ёһоор хүгжөөжэ, али бүхы болон элдэб эсын хэлбэринүүдтэ эсэргүүгээр партиин эрид шууд тэмсэдэг байһантай энэ ушар туйлай ехэ холбоотой байһан, энээнһээ уламжалан парти иимэ эрид хубилалта хэжэ шадаһан байгаа.

Хэнэйшье мэдэһээр, национальна асуудалнуудта хандалгын орёо хүндэ байһые Ленин нэгэнтэ бэшэ онсолон тэмдэглэдэг байгаа, национальна мэдэрэл, илангаяа бага арадуудай национальна мэдэрэл тушаа тэсэбэритэй, хүндэмүүшэ байха тухай, тэдэниие интернационализмын үзэл бодолоор удаа дараалан хүмүүжүүлхэ тухай хэлэдэг байгаа. Зүгөөр национальна асуудалаар тодо һонор, хэлбэришэгүй хараа бодол хододоо баримталхыень ямаршье национальностиин коммунистнуудта Ленин эрилтэ табидаг, мүн эндэ ямаршье буулта, һуладхаха ябадал тэсэдэггүй байһан юм. Коммунистнуудай зэргэнүүдтэ национализмын ба ехэ яһатанай дээрэлхүү ёһоной үзэлэй ямаршье үзэгдэлнүүдтэ эсэргүү эрид шууд тэмсэл Ленин хододоо хэдэг байгаа.

Манай олонациональна социалис гүрэнэй 50 жэлэй турша соо оршожо, амжалтатайгаар хүгжэжэ байхада, совет арадай коммунис общество байгуулжа эхилээд байхада, мүнөө нимэрхүү асуудалнууд тухай, юрэдөө, хэлсэһэнэй хэрэг бии гээшэ гү гэжэ асуужа болохо байна. Тиимэ, нүхэдүүд, иигэжэ хэлсэхэ хэрэгтэй.

Революциин урда тээхи байдалһаа бидэндэ хүртэһэн национальна асуудалые бидэ гүйсэдөөр шиидхээбди гэжэ би дээрэ хэлээ һэм. Зүгөөр хүгжэнги социализмын общество доторшье национальна харилсаанууд — бодото бэелэл мүн, тэрэ хадаа саг үргэлжэ хүгжэдэг, шэнэ асуудалнуудые ба зорилгонуудые табидаг байна. Парти хадаа эдэ асуудалнуудые саг үргэлжэ өөрынгөө анхаралда байлгадаг, тэдэниие бүхы оронoй болон тус тус республика бүхэнэй аша туһада, коммунис байгуулалтын аша туһада саг соонь шиидхэдэг юм.

Националис ёһоной мухар һүзэг, ехэдүүлһэн гү, али хазагайруулһан национальна мэдэрэлэй үзэгдэл — политическэ талаараа хүсэд болбосороогүй хүнүүдэй ухаан бодолдо бүхөөр хадуугдаһан, ехэл һалаша һандашагүй үзэгдэл мүн гэжэ мартажа болохогүй. Энэ мухар һүзэг нацинууд хоорондын харилсаанда ямар нэгэн зүрилдөөнэй бодотоор үзэгдэхэ ябадалай үни хада үгы болоһон эрхэ байдалдашье үшөөл бии байһаар. Националис шэнжын үзэгдэлнүүд национализмда адлирхуу нютагай аша туһа хараха ябадалтай нэгэдэн үсөөн бэшэ ушарта үзэгдэдэг гэжэ харааһаа гаргажа болохогүй.

Националис ёһоной үзэгдэлнүүдые буржуазна дэлхэйн политигууд ба пропагандистнууд гадаа талаһаа али болохоор һүжэрөөдэг гэжэ бидэ мүн лэ мартаха эрхэгүйбди. Манай оронoй арадуудай бата нэгэдэлые багаханааршье һаань һулаalруулха гэжэ нэтэрээд, манай ангиин дайсад иимэ шэнжэтэй ямаршье үзэгдэлнүүдые хэрэглэхын түлөө, тэдэниие дэлгэрүүлхын ба урмашуулхын түлөө тон ехэ шуналтайгаар оролдодог байха юм.

Зарим нацинууд ба үндэһэ яһатанай хүгжэлтынь эгээл зүб замуудые олохо, мүн тэдэнэй тус бүриин аша туһые бүхы совет арадай ниитэ аша туһатай эгээл зүбөөр тааралдуулха арга замуудые олохо гэхэ мэтэ тиимэ бодото асуудалнууд манай союзна гүрэн дотор, нүхэдүүд, бии гэжэ эсэсэй эсэстэ хэлэлтэй. Эдэ зорилгонуудые шиидхэхэдээ, наци бүхэнэй хүгжэлтэдэ, тэрэнэй аша туһада тон ехэ анхаралтай байха тухай Ленинэй захиһан захяае манай парти бүрин хүтэлбэри болгодог байна.

Манай оронoй нацинууд болон үндэһэ яһатанай улам саашадаа дүтэрхы болохо ябадал тэдэнэй бодото хүгжэлтэ мүн болоно. Энэ хүгжэлтые искусственна аргаар түргэдхэхэ ябадалые парти зүбшөөдэггүй, тингэхэ ямаршье шалтаг байхагүй, энэ хадаа манай совет ажабайдалай ёһоор хүгжэдэг юм. Тинхэтээ хамта парти хадаа нацинуудай бэе бэедээ дүтэрхы болохо ябадалые удааруулха ямаршье һэдэлгэнүүдые тэсэшэгүй гэжэ тоолодог, ямар нэгэн шалтагаанаар энэ хүгжэлтэдэ һаад ушаруулха, национальна талаараа амяарланги байлгые искусственна ёһоор батадхаха ябадалые парти таарамжагүй гэжэ тоолоно. Яахадааб гэхэдэ, энэ ушар манай общественэ хүгжэлтын гол хараа шугамтай, коммунистнуудай интернационалис уг зорилготой, үзэл бодолтой, коммунис байгуулалтын аша туһатай зүрилдэхэ болоно бшуу.

Энээн тушаа Ленин эгээл тодо һонороор хэлэһэн байдаг: «национализмын ямаршье батажалгые пролетариат дэмжэжэ шадахагүй, тад һөөргэ, тэрэ хадаа национальна илгаануудые үгы болгохо, национальна талаараа хубааралгые усадхаха хэрэгтэ туһалдаг бүхы юумые, национальностьнуудай хоорондохи холбоо барисаае улам нягтаруулдаг... бүхы юумые дэмжэдэг юм». (Зохёолнуудай гүйсэд суглуулбари, 24-дэхи том, 133-дахи хуудаһан).

Ленинэй хараалһан замаар ороноо улам саашадаа хүгжөөхэ асуудалнуудые шиидхэхэ зуураа, парти хадаа Советскэ Союзай бүхы гражданинуудые интернационализмын ба совет патриотизмын үзэл бодолоор саг үргэлжэ, удхатай һайнаар хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ зоритой удха шанар олгодог. Энэ хоер ойлгомжо бидэндэ таһаршагүй нэгэн бүхэли юм. Энэ хоёр ойлгомжые ажалшадта совет ажабайдал, манай бүхы бодото байдал хүмүүжүүлдэг гээшэ ааб даа. Зүгөөр эндэ партиин зүгһөө, политико-үзэл сурталай фронтын бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй зүгһөө үнэн сэльхэлэй хүсэлэл оролдолго гаргаха хэрэгтэй. Энэ талаар манай ябуулдаг хүдэлмэри — коммунизм байгуулгын ниитэ хэрэгэй тон шухала хубинь мүн болоно.

Нүхэдүүд! Табин жэлэй турша соо гаталһан замманай дүнгүүд туйлаһанаараа омогорхохо, мүн манай агууехэ Эхэ оронoй ерээдүйдэ хэлбэришэгүй батаар найдан омогорхохо омогорхол бүхы совет хүнүүдэй зүрхэ сэдьхэлдэ түрүүлнэ.

Табин жэлэй турша соо гаталһан замнай манай партиин, манай гүрэнэй, манай гайхамшаг арадай хүсэндэ этигэдэг бата этигэл найдабариие манай улам бэхижүүлнэ. Социализм тээшэ дабшаһан манай илалтата дабшасые зогсоожо шадаха тиимэ бэрхэшээлнүүдэн энээнһээ урагша байгаагүй һаань, мүнөө Советскэ Союзай иимэ дээдэ зэргын хүгжэлтэдэ гараад байхада хэншье, юуншье манай зам дээрэ хүндэлдэжэ шадахагүй. Ленинэй партиин хараалһан бүхы юумэ дүүргэгдэхэ байһаниинь хэлсээнгүй!

Энэ зуун жэлэй һалхин, түүхын һалхин социализмын онгосын далбагануудые хүсэн түгэс амисхалаараа дүүргэнэ. Манайш онгосо тогтон торонгүй улам саашаа, коммунизмын гэгээн гэрэлтэ хяра тээшэ урагшаа тамарнал!

III. СОВЕТСКЭ СОЮЗ — ЭБ НАЙРАМДАЛАЙ, НАЦИОНАЛЬНА ТАЛААРАА БЭЕЭ ДААНХАЙ БАЙДАЛАЙ, СОЦИАЛИЗМЫН ТҮЛӨӨ АРАДУУДАЙ ТЭМСЭЛЭЙ НАЙДАМТАЙ ТҮШЭГ ТУЛГУУРИ МҮН

Нүхэдүүд! СССР-эй оршон мандажа байгаа табин жэл дэлисынгээ ба удха шанарайнгаа талаар дэлхэй дээрэ үзэгдөөгүй ехэ социально-политическэ хубилалтануудаар тэмдэглэгдэнхэй.

Социалис революци Европын, Азиин ба Америкын хэдэ хэдэн оронуудта илажа, дэлхэйн социализмын байгуулалта бии болоо. Капитализмын дэлхэйдэ уласхоорондын хүдэлмэришэнэй хүдэлөөн хүсэн түгэс, һайн эмхидэлтэй ба политическэ талаараа эдэбхитэй хүсэн болонхой. Дэлхэйн диилэнхи олонхи оронуудта тэрэнэй дайшалхы манлай — Коммунис ба хүдэлмэришэнэй партинууд бүридэн эмхидхэгдэжэ, батажан бэхижээ. Империализмын байгуулһан колониальна дарлалтын байгуулалта хэтэ мүнхэдөө үмхирэн һалаа.

Богонихоноор хэлэхэдэ, эдэ табин жэлэй турша соо дэлхэй тад ондоо болоо. Түүхэтэ эдэ бүхы хубилалтануудта, нүхэдүүд, Советскэ Союз — тэрэнэй өөрынь оршон мандажа байһан баримта, манай социалис общественын үльгэр жэшээгэй хүсэн, манай гүрэнэй уласхоорондын эдэбхитэй политика бага бэшэ үүргэ дүүргээ. Энэнь арсалтагүй.

Совет Социалис Республикануудай Союз, тэрэниие бэхижүүлгэ хадаа «бүхэдэлхэйн буржуазитай тэмсэхын тулада, тэрэнэй үһэрилгэ һэдэлгэнүүдһээ хамгаалхын тулада бүхэдэлхэйн коммунис пролетариадта» хэрэгтэй гэһэн агууехэ Ленинэй тобшололые ажабайдал бүримүһэн батадхан гэршэлээ (В. И. Ленин. Зохёолнуудай гүйсэд суглуулбари, 50-дахи том, 360-дахи хуудаһан). Мүнөөдэр «бүхэдэлхэйн коммунис пролетариат», — социализмын аха дүү оронууд, Коммунис партинууд, түрүү үзэлтэй революционно-демократическа организацинууд, профсоюзууд, бүхы түбиншүүдэй эгээл үргэн олон ажалшад бидэнтэй хамта Советскэ Союзай 50 жэлэй ойе тэмдэглэжэ байна.

Һайн һайхан мэдэрэлтэй, нэгэн һаналтай байһанайнь түлөө аха дүү социалис гүрэнүүдтэхи манай нүхэдүүд ба союзнигуудта, бусад оронуудтахи нэгэн һаналтай хүнүүдтэ ба ханинарта бидэ халуун баяр баясхалан хүргэнэбди. Уласхоорондын хүдэлмэришэн ангитай, коммунис хүдэлөөнтэй байгуулһан холбоон, мүн эб найрамдалда дуратай манай политикые бүхы дэлхэй дээрэхи үнэн сэхэ, түрүү үзэлтэй хүнүүдэй дэмжэһэн ушар бидэндэ ямар ехэ удха шанартай байһыень манай оронoй бүхы түүхын турша соо бидэ нэгэнтэ бэшэ үнэншэн хараһан байгаабди. Бидэ энэ дэмжэлгыень үндэрөөр сэгнэнэбди.

Советскэ Союз хадаа арадуудай эрхэ сүлөөгэй түлөө, социализмын түлөө, дэлхэй дээрэ бата бэхи эб найрамдал тогтоохын түлөө тэмсэлшэдэй интернациональна бата нэгэдэлэй агууехэ хэрэгтэ хододоо үнэн сэхэ байха гэжэ бидэ гайхамшаг эдэ үлэрнүүдтэ өөһэдынгөө дайшалхы соратнигуудые, ангиин талаар өөһэдынгөө аха дүүнэрые, бүхы дэлхэй дээрэхи хани нүхэдөө үнөө дахин найдуулнабди.

Коммунизм байгуулхада манай хэрэгтэй, бүхы социалис оронуудта, бүхы гүрэнүүдэй арадуудта хэрэгтэй эб найрамдал бэхижүүлхэ гээшэ манай уласхоорондын политикын үүргэ гэжэ бидэ тоолонобди. Тиимэһээ эзэрхэг түримхэйшүүлэй политикада саашадаашье эсэргүүсэн тэмсэхэ, эзэрхэг түримхэй дайнуудые үүдхэдэг эрхэ байдал бүхы дэлхэй дээрэ усадхаха ябадалда саашадаашье бидэ туһалха байнабди.

Бүхы арадуудай эдлэхэ бодото эрхэнүүдээ, нэн түрүүн бэеэ даагаад, дулдыданги бэшээр хүгжэхэ эрхээ бэелүүлхэдэнь туһалха гээшэ манай уласхоорондын политикын үүргэ ба уялга мүн гэжэ бидэ тоолонобди. Иигэжэ хүгжэхэдөө эдэ арадууд мүнөө үеын соёл болбосоролой аша үрэнүүдтэ хүртэхэ байна бшуу.

Империализмда эсэргүүгээр, дарлалта ба мүлжэлгын али бүхы түхэл янзада эсэргүүгээр тэмсэдэг хүсэнүүдэй талада, эрхэ сүлөөгэй ба хүн зоной нэрэ хүндын түлөө, демократиин ба социализмын түлөө тэмсэдэг хүнүүдэй талада хододоо байха гээшэ уласхоорондын оршондо ябуулдаг манай политикын үүргэ ба уялга мүн гэжэ бидэ тоолонобди.

Тобшохоноор хэлэхэдэ, бидэ эрхэ сүлөө, эб найрамдал ба манай арадай амгалан һайн байдаһые ехээр хүндэлдэгбди, тиимэһээ бидэ дэлхэйн бүхы арадуудта эрхэ сүлөө, эб найрамдал, амгалан һайн байдал хүсэнэбди!

Нүхэдүүд! Манай гадаадын политика ангиин шэнжэтэй, удхаараа ба уг зорилгоороо социалис политика байгаа, байһааршье, саашадаашье байха. Энэ политикын эгээл социалис шэнжые тэрэнэй эб найрамдалда дуратай байлгань тодорхойлно. «Дайн дажар хадаа хүдэлмэришэд болон таряашадта дуулдаагүй ямар ехэ хохидол ушаруулдаг бэ гэжэ бидэ мэдэнэбди, даншье һайнаар мэдэнэбди», — гэжэ В. И. Ленин онсолон тэмдэглээ һэн. (Зохёолнуудай гүйсэд суглуулбари, 44-дэхи т., 297-дохи хуудаһан). Ленинэй хэһэн тобшолол эгээл тодо һонор байһан юм: бүхы хүсэ шадалаараа эб найрамдал аршалан хамгаалха; амгалан ёһоной байгуулалтаяа эхилээд, тэрэнээ таһалгаряагүйгөөр үргэлжэлүүлхын тулада бүхы хүсэ шадалаа элсүүлхэ хэрэгтэй. Совет гүрэн Ленинэй энэ хараа шугамые хододоо бэелүүлдэг байгаа. Совет засагай гадаадын политикын түрүүшын актһаа — эб найрамдал тухай декредһээ эхилээд, КПСС-эй XXIV съездын хараалһан эб найрамдалай программа хүрэтэр манай парти ба гүрэн эб найрамдалай, арадуудай эрхэ сүлөөгэй ба аюулгүй байдалай түлөө тэмсэлэй гол шэглэлнүүдые уг дамжуулан бэелүүлээ.

Хорин табан жэл шахуу, ондоогоор хэлэбэл, Союзна Совет гүрэнэй ажабайдалай хахадынь шахууе бидэ гансаарханаа бэшэ, харин аха дүү оронуудгай хамта ниитэ жагсаалда дабшажа ябанабди. Уласхоорондын оршондо социализмын дэлхэйн байгуулалтые бэхижүүлхэ, хүгжөөхэ гээшэ манай шухалын шухала зорилго гэжэ тоолонобди гээд бидэ нэгэнтэ бэшэ мэдүүлһэн байнабди.

Арадай демократиин оронуудай оршон мандаһан түрүүшын, эгээл хүшэр хүндэ жэлнүүдтэ Советскэ Союз империалистнуудай хамааралсалгаһаа тэдэниие хамгаалха хэрэгтэ шиидхэхы үүргэ дүүргээ, тэдээндэ политическэ ба экономическа шухала дэмжэлгэ нэгэнтэ бэшэ үзүүлээ һэн. Һүүлээрхи жэлнүүдтэ империализмын харата һэдэлгэнүүдтэ, ямар нэгэн орондо социалис байгуулалтые һулаадуулан унагааха һэдэлгэнүүдтэ хамтааран харюугай сохилто үгэхэ гээшэ дэлхэйн социалис байгуулалтые амжалтатайгаар хүгжөөхэ шухала эрхэ нүхэсэлнүүдэй нэгэниинь байгаа, байһааршье.

Хамтын хүсэлэл оролдолгын эсэстэ, ангиин дайсантай хэһэн нэтэрүү шанга тэмсэлэй үедэ социалис гүрэнүүдэй бата бэхи холбоон мүндэлэн бэхижээ, тэдэнэй хоорондо аха дүүгэй али бүхы талын харилсаа холбооной найдамтай гурим байгуулагдаа. Энэ харилсаа холбоон манай орон бүхэндэ ажабайдалай иимэ байха ёһотой түхэл маяг болонхой. Бидэнэр үдэр бүриингөө юрын лэ ажал хүдэлмэриие амжалтатайгаар бэелүүлжэ, капитализмын эрхэ байдалда шиидхэгдэшэгүй байһан асуудалнуудай үнэн зүб шиидхэбэриие тэсэбэритэйгээр оложо һуранхайбди. Энэ хүдэлмэриин үедэ тус тус бүриин аша туһые, бүгэдэнэй аша туһые зүбөөр зохилдуулан тааруулжа шададаг болообди, манай зам дээрэ һаад тойбо хэжэ болохо, бултанаймнай урагшаа дабшаха дабшасые бэрхэшээлтэй болгожо болохо бүхы юумые усадхажа байгаад, харилсан ажалдаа һураабди.

Табин жэлэй урда тээ совет республикануудые нэгэдэмэл СССР Союзда нэгэдүүлхэ тухай асуудалай гарахада, В. И. Ленин иигэжэ заагаа бэлэй. Энэ нэгэдэл хадаа империализмын сэрэгэй түрилтын урдаһаа тэмсэхын, революциин туйлалтануудые хамгаалхын тулада, мүн социализм байгуулгын амгалан ёһоной зохёохы зорилгонуудые хамтынгаа хүсэлэл оролдолгоор бүри амжалтатайгаар шиидхэхын тулада хэрэгтэй юм.

Варшавска договорто, Экономическа Харилсан туһалалсаагын Советтэ нэгэдэһэн бэеэ даанхай социалис гүрэнүүдэй аха дүүгэй хани нэгэдэлдэ эгээл энэ ушар бодото дээрээ хабаатай юм. Нэн түрүүн империализмын аюулда, тэрэнэй байгуулһан эзэрхэг түримхэй сэрэгэй бүлэглэлнүүдтэ эсэргүүсэн тэмсэхын тулада, социализмын ба эб найрамдалай хэрэг хамтынгаа хүсөөр аршалан хамгаалхын тулада энэ хани нэгэдэл бидэ байгуулаа һэмди. Социализмын байдал мүнөө хэзээ хэзээнэйхиһээ бата бэхи, харин эб найрамдалай хэрэг удаа дараалан илалтануудые туйлана гэжэ мэдүүлхэ бүхы үндэһэ баримта бидэндэ бии.

Тиибэшье мүнөө үеын эрхэ байдалда социализмын оронуудай нягта жагсаалай, таһаршагүй харилсаа холбооной шухала байһаниинь бага болоо бэшэ, харин тад һөөргэ, бүри ехэ болоо. Социалис общество хүгжөөхэ ба коммунизм байгуулха зорилгонуудые түргөөр, аша үрэтэйгөөр шиидхэхын тулада мүнөө нэн түрүүн бата нэгэдэл, харилсаа холбоон, хамтын ажал ябуулга бидэндэ хэрэгтэй бшуу. Бүхы арадуудта тон шухала хэрэгтэй эб найрамдал шадаал һаа амжалтатайгаар аршалан хамгаалхын, бэхижүүлхын тулада, уласхоорондын түгшүүрил һуларуулһан байдал батадхахын тулада, империализмын эзэрхэг түримхэй ямаршье аашануудта, социализмын аша туһые хохидуулха гэһэн ямаршье һэдэлгэнүүдтэ харюугай хатуу шанга сохилто үгэхын тулада бидэндэ бата нэгэдэл, нягта жагсаал, харилсаа холбоон хэрэгтэй юм.

Эгээл тиимэһээ Советскэ Союз хадаа социализмын бүхы оронуудай нягта жагсаалтай, харилсаа холбоотой байлгын эдэбхитэй тэмсэлшэ байгаа, байһааршье, саашадаашье байха.

Нүхэдүүд! Мүнөөдэр эндэ аха дүү социалис гүрэнтэй байгуулһан манай харилсаанууд дээрэ онсо тогтонгүй байхын аргагүй байна. Энэ гүрэнэй нэрэнь бүхы дэлхэйдэ эзэрхэг түримхэй ябуулгада эсэргүү баатарлиг тэмсэлэй һүлдэ тэмдэг болонхой. Би эндэ Вьетнамай Демократическа Республика тухай хэлэнэб.

Вьетнамдахи дайе Америкын түүхэдэхи эгээл үни удаан болоһон дайн гэжэ Вашингтондо нэрлэдэг юм. Энэ зүб. Зүгөөр энэ хадаа Америкын түүхын мэдэдэг бүхы дайнуудта орходоо эгээл муухай дайн гэжэ нэмэн хэлэхэ хэрэгтэй.

Мүнөө дэлхэй хадаа Америкын империализмын Вьетнамда хэжэ байһан шэнэ гэмтэ ябадалнуудай гэршэ болонхой. Энээнһээ байтагай, США хадаа ехэ таагүй элдэб эсын мэхэ гохо гаргажа байгаад, энэ дайе болюулха тухай хэлсээндэ гар табилгые зорюута хойшо татажа байха юм. Тэдэнэр һаяшаг Вьетнамай Демократическа Республикын городуудые дахин бомбодожо, портнуудта минэнүүдые табижа эхилээ.

Зэрлиг муухай ябуулгануудай түлөө, вьетнам арадай шуһанай адхаржа байһанай түлөө США-гай правительство хүшэр хүндэ харюусалга бэедээ даажа абаха байна. Эб найрамдалда дуратай бүхы гүрэнүүд шэнги, Советскэ Союз, дэлхэйн бүхы арадууд эзэрхэг түримхэй эдэ ябуулгануудые эрид шууд зэбүүрхэн буруушаана.

Вьетнамда хэдэг США-гай сэрэгэй уршагта ябуулга буруу һүрөө гэжэ бүгэдэндэ эли тодо болонхой. Шэпэ ямаршье хорото аашанууд баатарлиг вьетнам арадай дура зоригые нугалхагүй, сүлөөрэлгын үнэн зүб тэмсэлдэнь тэрэнэй ханинарай али бүхы дэмжэлгэ ба туһаламжа үзүүлхэ гэһэн эрид шиидхэбэриие тунхарюулхагүй.

Мүнөөнэй колонизаторнуудай удха бодолгүй ямаршье хатуу шэрүүн хэмжээнүүдые абаашье һаань, империализм хадаа арадуудай хүсэн заяае һаадгүйгөөр зонхилжо байдаг урданай арга боломжогүй болонхой. Социализмын хэрэг, национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй хэрэг диилдэшэгүй. Манай үдэрнүүдтэ социалис гүрэнүүдэй, бүхы революционернүүдэй, эб найрамдалай ба дэбжэлтын түлөө тэмсэдэг бүхы тэмсэлшэдэй уласхоорондын һаналаа нэгэдэлгэ туйлай ехэ хүсэн болонхой.

Тэмсэжэ байгаа Вьетнамда манай үзүүлдэг сэрэгэй ба экономическа, мүн бусад туһаламжа тухай үшөө олон юумэ хэлэжэ болохо байгаа. Теэд энээн тухай манай вьетнам ханинар — ДРВ-гэй хүтэлбэрилэгшэд ба Урда Вьетнамай Республикын Саг зуурын революционно правительство юунһээшье үнэншэмөөр хөөрэнэ.

Эндэ нэгэ ондоо зүйл онсолон тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Индохитадтахи дайнай гуламтые усадхаха гээшэ Советскэ Союзай гадаадын политикын гол зорилгонуудай нэгэн гэжэ бидэ ходоодоо тоолодог байгаабди. Тиимэһээ үнэн зүбөөр, амгалан ёһоор гуримшуулга туйлаха тушаа вьетнам ханинарай гаргадаг хүсэлэл оролдолгодо бидэ эдэбхитэй дэмжэлгэ үзүүлнэбди.

Тобшоор хэлэбэл, вьетнамай арадтай манай интернациональна ёһоор һаналаа нэгэдэлгэ али бүхы асуудалаар бодото хэрэгүүд дээрээ бэелүүлэгдээ. Совет-вьетнам хани барисаае сахихын, бэхижүүлхын тулада бидэ хүсэ шадалаа гамнахагүйбди.

Мүнөө, нүхэдүүд, Хитадтай байгуулһан манай мүнөөнэй харилсаанууд тухай, сэхынь хэлэбэл, олонхи социалис гүрэнүүд тушаа Хитадай баримталдаг хараа шугам тухай хэлэхэмни.

Хитадай Арадай Республикын хүтэлбэрилэгшэд СССР-тэй, харин бодото дээрээ бүхы социалис хани нэгэдэлтэй тэмсэхэ гэһэн хараа шугам арбаад гаран жэлэй турша соо бэелүүлжэ байна. Ехэ яһатанай гүрэн түрын һанаашалгануудые бэелүүлхэ зам дээрэ энэ социалис хани нэгэдэл гол һаад бэрхэшээл болоно гэжэ тэдэнэр тоолодог байха юм.

Гоёолтогүйгөөр хэлэхэ болоо һаа, Пекинэй ябуулдаг мүнөөнэй гадаадын политическэ хараа шугам юун гээшэб? Энэ хадаа совет газар дайдада шал тэнэгээр һанаашархалга, СССР-эй ниитын ба гүрэнэй байгуулалтые хоро шараар хардалга болоно. Энэ хадаа буу зэбсэг яаралтайгаар бүтээлгые хизаарлаха тушаа хүсэлэл оролдолгые, нюуса далдагүйгөөр мухардуулга, уласхоорондын түгшүүрилтэ байдалые һуларуулхын түлөө, буу зэбсэг хураахын түлөө тэмсэлые нюуса далдагүйгөөр буруутуулга болоно. Энэ хадаа социалис лагериие ба коммунис хүдэлөөе можотуулан һалгааха, национальна сүлөөрэлгын түлөө тэмсэдэг тэмсэлшэдэй зэргэнүүдые эмхи гуримгүй болгохо, хүгжэжэ байгаа оронуудые Советскэ Союзда, бусад социалис гүрэнүүдтэ зүрилдүүлхэ ябадал болоно. Энэ хадаа, эсэстэнь, Англиин тори (консерваторнууд) гү, али ФРГ-дэхи үһөө мэеэгээ абахые хүсэдэг хархисуудһаа, Португалиин колонизаторнууд гү, али Урда Африкын үндэһэ яһанай илгаа гаргагшадһаа бүридэһэн Советүүдтэ эсэргүү эгээл хэтэрмэ галзуу этэгээдүүд мэтэ элдэбын, үнгэргэжэ ерэхэдээ, эгээл хархис хүсэнүүдтэй советүүдтэ эсэргүү үндэһэ һуури дээрэ хэдэг холын бодолгүй нэгэдэл болоно.

Уласхоорондын ямаршье томо асуудалда Хитадай хүтэлбэрилэгшэдэй мүнөө ямараар хандадагые тодорхойлдог бодото нэгэл хэмжүүрынь гэхэдэ, СССР-тэ шадаал һаа ехэ хохидол ушаруулха, социалис хани нэгэдэлэй аша туһые хохидуулха эрмэлзэл болоно.

Энэ политика тушаа юу хэлэлтэйб?

Энэ политика хадаа социалис оронуудай хоорондо байгуулагдадаг харилсаануудта харша, имагтал совет арадай бэшэ, мүн хитад арадай аша туһада эсэргүүгээр, дэлхэйн социализмын, сүлөөрэлгын, империализмда эсэргүү тэмсэлэй аша туһада эсэргүүгээр, эб найрамдалай хэрэгтэ ба арадуудай аюулгүй байдалай аша туһада эсэргүүгээр шэглүүлэгдэнхэй гэжэ бидэ тоолонобди.

Иимэ политикые бидэнэй эрид шууд буруушаадаг байһамнай ойлгосотой.

СССР-эй зүгһөө бидэ ямаршьеб даа аюулһаа һэргылнэбди гэһэншүүгээр хитад хүтэлбэрилэгшэд мэдүүлнэ. Эдэ мэдүүлгэнүүдэйнь худал бэшэ байгаа һаань, нэгэ оронoй нүгөөдэ орондоо добтолхо ябадалые тэсэдэггүй тодо һонор, хубилашагүй ба саг үргэлжын уялга абаха гэһэн, 1969 онһоо эхилжэ манай нэгэнтэ бэшэ дурадхаһан дурадхалда Хитад яахадаа харюу үгөөгүй гээшэб? Ойлгохын аргагүй. Хитадай аюулгүй байдалай түлөө Пекиндэ үнэхөөрөө һанаагаа зободог байгаа һаань, хүсэ хэрэглэхэгүй тухай тусхай договор баталха гэхэдэ, КНР-эй хүтэлбэрилэгшэд яахадаа зүбшөөгөөгүйб? Энэ договорой проект 1971 оной январиин 15-да хитад талада барюулагдаһан байгаа. Хоёр тала, — би эшэ татан хэлэнэб, — «элдэб янзын буу зэбсэг, тэрэ тоодо: а) юрын, б) ракетнэ, в) ядерна буу зэбсэг хэрэглэжэ байгаад, зэбсэгтэ хүсэнүүдые нэгэниинь нүгөөдынгөө урдаһаа хэрэглэхэгүй» гэжэ энэ договорой проект соо эли тодоор хэлэгдэнэ. Үгы, «Совет зүгһөө аюул» гэдэг худал хуурмаг Хитадай хүтэлбэрилэгшэдэй эдэ гомдолнуудынь тэдэнэй бэелүүлдэг хэрэгүүдтэй оройдоошье тааралданагүй.

(Үргэлжэлэлынь удаадахи номерто гараха).

ПАРТИЙНО-ГҮРЭНЭЙ ДЕЛЕГАЦИНУУД МОСКВА ЕРЭБЭ

Болгариин Коммунис партиин Центральна Комитедэй Нэгэдэхи секретарь, НРБ-гэй Гүрэнэй Соведэй Түрүүлэгшэ Тодор Живков түрүүтэй Болгариин Арадай Республикын;

Германиин Социалис нэгэдэмэл партиин Центральна Комитедэй Нэгэдэхи секретарь Эрих Хонеккер түрүүтэй Германиин Демократическа Республикын;

Полышын Нэгэдэмэл хүдэлмэришэнэй партиин Центральна Комитедэй Нэгэдэхи секретарь Эдвард Герек түрүүтэй Полышын Арадай Республикын;

Румыниин Коммунис партиин Генеральна секретарь, СРР-эй Гүрэнэй Соведэй Түрүүлэгшэ Николае Чаушеску түрүүтэй Румыниин Социалис Республикын;

Чехословакиин Коммунис партиин Центральна Комитедэй Генеральна секретарь Густав Гусак түрүүтэй Чехословакиин Социалис Республикын партийно-гүрэнэй делегацинууд ССР Союзай байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойе һайндэрлэлгэдэ хабаадалсахаяа КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, Совет правительствын уряалаар декабриин 20-до Москва ерэбэ.

СФРЮ-гэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшо Рато Дугонич түрүүтэй Югославиин Социалис Федеративна Республикын гүрэнэй-партийна делегаци ерээ.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүд В. В. Гришин, А. П. Кириленко, Ф. Д. Кулаков, К. Т. Мазуров, Д. С. Полянский, В. В. Щербицкий, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидадууд П. Н. Демичев, Ш. Р. Рашидов, М. С. Соломенцев, КПСС-эй ЦК-гай секретарьнар В. И. Долгих, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүд Н. Ф. Васильев, В. А. Кириллин, М. А. Лесечко, В. И. Прохоров, Л. В. Смирнов, Н. А. Тихонов, А. П. Шитиков ба бусад тусхай тушаалтад делегацинуудые угтаһан байна.

(ТАСС).

ВЕНОГУУДЫЕ ТАБИБА

Совет Социалис Республикануудай Союзай байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойе һайндэрлэлгэдэ хабаадажа байһан союзна республикануудай делегацинууд декабриин 20-до В. И. Ленинэй мавзолейдэ ерэжэ, веногуудые табиба.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй үмэнэһөө; Украинын КП-гэй ЦК-гай, Украинын ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, Министрнүүдэй Соведэй үмэнэһөө; Белоруссиин КП-гэй ЦК-гай, Белоруссиин ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, Министрнүүдэй Соведэй үмэнэһөө; Узбекистанай КП-гэй ЦК-гай, Узбегэй ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, Министрнүүдэй Соведэй үмэнэһөө; Казахстанай КП-гэй ЦК-гай, Казахай ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, Министрнүүдэй Соведэй үмэнэһөө; Грузиин КП-гэй ЦК-гай, Грузиин ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, Министрнүүдэй Соведэй үмэнэһөө; Азербайджанай КП-гэй ЦК-гай, Азербайджанай ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, Министрнүүдэй Соведэй үмэнэһөө; Литвагай КП-гэй ЦК-гай, Литвагай ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, Министрнүүдэй Соведэй үмэнэһөө; Молдавиин КП-гэй ЦК-гай, Молдавиин ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, Министрнүүдэй Соведэй үмэнэһөө; Латвиин КП-гэй ЦК-гай, Латвиин ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, Министрнүүдэй Соведэй үмэнэһөө; Киргизэй КП-гэй ЦК-гай, Киргизэй ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, Министрнүүдэй Соведэй үмэнэһөө; Таджикистанай КП-гэй ЦК-гай, Таджигай ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, Министрнүүдэй Соведэй үмэнэһөө; Арминиин КП-гэй ЦК-гай, Армениин ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, Министрнүүдэй Соведэй үмэнэһөө; Туркменистанай КП-гэй ЦК-гай, Туркмениин ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, Министрнүүдэй Соведэй үмэнэһөө; Эстониин КП-гэй ЦК-гай, Эстониин ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, Министрнүүдэй Соведэй үмэнэһөө веногууд табигдаһан байна.

Союзна республикануудай делегацинууд Танигдаагүй солдадай Кремлиин ханын дэргэдэхи хүүрэй хажууда веногуудые табиба.

(ТАСС).

В. И. ЛЕНИНЭЙ МАВЗОЛЕЙН ДЭРГЭДЭ, ТАНИГДААГҮЙ СОЛДАДАЙ ХҮҮРЭЙ ХАЖУУДА ВЕНОГУУДЫЕ ТАБИБА

Нүхэд Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, Ф. Д. Кулаков, Д. А. Кунаев, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин, П. Е. Шелест, В. В. Щербицкий, Ю. В. Андропов, П. Н. Демичев, П. М. Машеров, Б. Н. Пономарев, Ш. Р. Рашидов, М. С. Соломенцев, Д. Ф. Устинов, В. И. Долгих, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев декабриин 20-до В. И. Ленинэй мавзолейдэ ерэжэ, КПСС-эй Центральна Комитедэй, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй үмэнэһөө венок табибад.

Вождь ба багша, хүдэлмэришэн, таряашанай дэлхэйдээрэ түрүүшын гүрэнние байгуулагша, Совет Социалис Республикануудай Союзые үүсхэгшэ ба эмхидхэгшэ Владимир Ильич Ленинэй дурасхаалые Коммунис партиин, Совет гүрэнэй хүтэлбэрилэгшэд ёһолон хүндэлжэ, минутын турша соо дуугай зогсобо.

Удаань Советскэ Союзай Коммунис партиин, Совет гүрэнэй хүтэлбэрилэгшэ Танигдаагүй солдадай хүүртэ ошожо, КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй үмэнэһөө венок табяа. Совет Эсэгэ оронойнгоо сүлөөтэ ба бэеэ дааһан байдалай түлөө амиһаяа үгэһэн, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай геройнуудай дурасхаалые минутын турша соо дуугай байжа, ёһолон хүндэлбэ.

КПСС-эй Центральна Шалгалтын комиссиин Түрүүлэгшэ Г. Ф. Сизов, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшонор Н. К. Байбаков, В. Э. Дымшиц, В. А. Кириллин, М. А. Лесечко, В. Н. Новиков, И. Т. Новиков, Л. В. Смирнов, Н. А. Тихонов, СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй Түрүүлэгшэ А. П. Шитиков, СССР-эй Верховно Соведэй Национальностьнуудай Соведэй Түрүүлэгшэ Я. С. Насриддинова, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. П. Георгадзе веногуудые табиха үедэ байлсаа.

(ТАСС).

КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Верховно Соведэй, РСФСР-эй Верховно Соведэй баярай суглаанда хабаадагшад.

Баруун гарһаа: Соведүүдэй Бүхэсоюзна съездын делегат П. Г. Пашновский, Азербайджанай ССР-эй Ленинэй нэрэмжэтэ совхозой бригадир С. Имаралиев, Алтайн хизаарай Бийскэ химическэ комбинадай аппаратчица З. И. Свиридова болон Барнаул городой Алтайн саад тарилгаар туршалга хэдэг станциин директор И. П. Калинина.

ТАСС-ай фотохронико.

СОЦИАЛИС ОРОНУУДАЙ ДЕЛЕГАЦИНУУД В. И. ЛЕНИНЭЙ МАВЗОЛЕЙН ДЭРГЭДЭ, ТАНИГДААГҮЙ СОЛДАДАЙ ХҮҮРЭЙ ХАЖУУДА ВЕНОГУУДЫЕ ТАБИБА

ССР Союзай байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойе һайндэрлэлгэдэ хабаадалсахаяа Советскэ Союзда ерэһэн Болгариин Коммунис партиин Центральна Комитедэй Нэгэдэхи секретарь, НРБ-гэй Гүрэнэй Соведэй Түрүүлэгшэ Тодор Живков түрүүтэй Болгариин Арадай Республикын; Венгриин Социалис хүдэлмэришэнэй партиин Центральна Комитедэй Нэгэдэхи секретарь Янош Кадар түрүүтэй Венгриин Арадай Республикын; Вьетнамай Ажалшадай партиин Центральна Комитедэй Политбюрогой гэшүүн, ДРВ-гэй Национальна суглаанай саг үргэлжын комитедэй Түрүүлэгшэ Чионг Тинь түрүүтэй Вьетнамай Демократическа Республикын; Германиин Социалис нэгэдэмэл партиин Центральна Комитедэй Нэгэдэхи секретарь Эрих Хонеккер түрүүтэй Германиин Демократическа Республикын; Корейн Ажалай партиин Центральна Комитедэй Политическэ комитедэй гэшүүн, ТПК-гай ЦК-гай секретарь, КНДР-эй Арадай Верховно суглаанай Президиумэй Түрүүлэгшэ Ен Ген т ү р ү ү т э й Корейн Арадай-Демократическа Республикын; Кубын Коммунис партиин Центральна Комитедэй Нэгэдэхи секретарь, Кубын Республикын Революционно правительствын Премьер-Министр Фидель Кастро Рус түрүүтэй Кубын Республикын; Монголой Арадай-революционно партиин Центральна Комитедэй Нэгэдэхи секретарь, МНР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Юмжагийн Цеденбал түрүүтэй Монголой Арадай Республикын; Полышын Нэгэдэмэл хүдэлмэришэнэй партиин Центральна Комитедэй Нэгэдэхи секретарь Эдвард Герек түрүүтэй Полышын Арадай Республикын; Чехословакиин Коммунис партиин Центральна Комитедэй Генеральна секретарь Густав Гусак түрүүтэй Чехословакиин Социалис Республикын партийно-гүрэнэй делегацинууд ба СФРЮ-гэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшо Рато Дугонич түрүүтэй Югославиин Социалис Федеративна Республикын гүрэнэй-партийна делегаци декабриин 20-до В. И. Ленинэй мавзолейдэ ерэжэ, веногуудые табибад.

Арадай агууехэ вождь Владимир Ильич Ленинэй дурасхаалые делегацинуудай гэшүүд ёһолон хүндэлжэ, минутын турша соо дуугай зогсобо.

Энэ үдэртөө социалис оронуудай делегацинууд Танигдаагүй солдадай Кремлиин ханын дэргэдэхи хүүртэ ерэжэ, веногуудые табяа. 1941—1945 онуудта болоһон Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда немецко-фашис булимтарагшадтай тэмсэлдэ баатарай ухэлөөр унаһан совет сэрэгшэдэй дурасхаалые делегацинуудай гэшүүд ёһолон хүндэлжэ, минутын турша соо дуугай зогсобо.

(ТАСС).

СПОРТ — СПОРТ — СПОРТ

Долоодохи уулзалга

Наадан бүхэнэй үнгэрхэ бүри түрүү һуури эзэлхын түлөө эрмэлзэгшэдэй тоо олошорно. Долоодохи уулзалгын үнгэргэгдэхэдэ Агафоновтой наадаһан Пинягин хэзээ хэзээнэйхиһээ һулаар добтолго, хамгаалга эхилһэн байна. Энээниинь ойлгоһон Агафонов ноёндонь һайн добтолго эмхидхэжэ ороходоо, шүүжэ гараа. Тиигэжэ Пинягин хоёрдохёо шүүгдэхэ баатай болобо.

Хоёрдохи хюлгэ дээрэ — республикын чемпионууд Игумнова Митыпов хоёрой хоорондо эгээл һонирхолтой наадан үнгэргэгдөө. Сагаагаар наадаһан Игумнова нэгэ хүбүүгээ үгэжэ ерээд, хара ноёной тала руу шангахан добтолго хэжэ. Митыповээ мэгдэхээгээ. Шүүгдэхэ тээшээ болоод ябаһан Митыпов яаха аргагүй болоходоо, бодонуудаа һэлгэлсэ һэлгэлсэһээр, бэрсэ болохо хүбүүгээ урагшань түлхижэ мэдэбэ. Игумнова тэрэ бэрсэ болохо хүбүүнэй түлөө тэргэеэ үгөөд, ноёнойнгоо урдахи хүбүүдые урагшань түлхижэ, хоёр бэрсэтэй боложорхибо. Ингээд байхада Игумновагай хоёр бэрсын урдаһаа Митыпов нэгэ бэрсэ, хоёр моритой болоод байба. Ингэжэ булюу байдалтай болоһон Игумнова нүхэрөө шүүжэ, үшөө нэгэ очко өөртөө нэмэбэ.

Шатаршан Хван энэ үдэр Андрей Громовые, Шагжиев Телегиниие, Самарин Прутовой гэгшые, Гончаров Ивановые, Брылев Тарасовые, Цыденов Доржиевые, Маншеев Зандановые шүүгээ.

Долоодохи уулзалгын удаа Агафонов, Игумнова гэгшэд 6 очкотой түрүүлжэ ябана.

М. ВАСИЛЬЕВ.

Хоёр дүхэригэй һүүлээр

Волейболоор республикын түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн спортын бүлгэмүүдэй суглуулагдамал командануудай хоорондо үнгэргэгдэжэ эхилбэ. Энэ мүрысөөн СССР-эй байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойдо зорюулагдана.

Энэ наадан хоёр дүхэриг боложо хубаараад наадажа эхилһэн. Түрүүшын дүхэриг байгша оной апрельдэ үнгэргэгдөө һэн. Республикымнай спортын бүлгэмүүдэй суглуулагдамал долоон команда түрүүшын наадан да хабаадалсаһан байгаа. Республикын түрүү һуури эзэлхын түлөө боложо байгаа мүрысөөнэй түрүүшын дүхэригэй дүн согсолходо, «Труд» бүлгэмэй эдир волейболистнууд 30 очкотой боложо эрхимлэһэн юм.

Эхэнэрнүүдэй командануудсооһоо «Урожай» бүлгэмэй түлөөлэгшэд, эрэшүүл сооһоо «Динамын» спортсменүүд түрүүлһэн байна. 24 очко абаһан «Спартак» бүлгэмэй команда хоёрдохи һуурида гараа.

Декабриин 16-да захалһан энэ мүрысөөнэй хоёрдохи дүхэриг ямараар ябажа байнаб? «Буревестник» бүлгэмые түлөөлһэн багшанарай институдай команда «Трудай» волейболистнуудтай эгээн түрүүлэн уулзаа. Эдэ хоёр бүлгэмэй басагад уулзахадаа, «Трудай» спортсменкэнүүд 2:0 тоотойгоор шүүгээ. Т и и х э д э «Буревестнигэй» хүбүүд 2:1 тоотойгоор нүгөөдүүлээ илажа гараа. Эдэ хоёр клубай эрэшүүл болон эхэнэрнүүдэй командануд хоорондоо шанга тэмсэл хэбэ. Тиин «Труд» бүлгэмэй спортсменүүд 7:5 тоотойгоор «Буревестнигэй» волейболистнуудые шүүгээ.

«Динамо» бүлгэмэй, «Забайкалец» гэжэ спортын клубай спортсменүүд уулзахадаа 6:6 тоотойгоор тэнсээ. «Урожай» болон «Локомотивай» командануудай хоорондо болоһон тэмсэл һонирхолтойгоор үнгэрөө. Эсэсэй эсэстэ «Урожай» бүлгэмые түлөөлһэн хүдөө ажахын институдай спортсменүүд илажа гараһан байна.

Мүнөө үнгэргэгдэһэн хоёр наадан ай һүүлээр 14 очкотой болоһон «Труд» бүлгэмэй (тренерынь В. Кончевский) волейболистнууд эрхимлэжэ ябана.

Н. ИВАНОВ.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи, хоёрдохи, гурбадахи, дүрбэдэхи ба табадахи хуудаһануудта. Кремлиин Съезднүүдэй ордон соо болоһон СССР-эй байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойн баярта зорюулагдаһан баяр ёһололой заседаниин материалнууд. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй хэһэн элидхэл.

Зургаадахи хуудаһанда. Хилын саана. Замай тэмдэглэлнүүд. «Сэнхир экранай» дэргэдэ.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА
«ОРБИТА» ХАРУУЛНА

14.55 — СОВЕТ СОЦИАЛИС РЕСПУБЛИКАНУУДАЙ СОЮЗАЙ БАЙГУУЛАГДАҺААР 50 ЖЭЛЭЙ ОЙН ХҮНДЭЛЭЛДЭ ЗОРЮУЛЖА, СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕДЭЙ, СОВЕТ СОЦИАЛИС РЕСПУБЛИКАНУУДАЙ СОЮЗАЙ ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, РОССИН СОВЕТ ФЕДЕРАТИВНА СОЦИАЛИС РЕСПУБЛИКЫН ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ БАЯРАЙ ХАМТЫН ЗАСЕДАНИ.

УЛААН-ҮДЭ ХАРУУЛНА:

21.20 — Хүгжэмтэ забһарлал.

«ОРБИТА» ХАРУУЛНА

21.30 — Үнгэтэ телевидени. «Известия» газетын шанда хүртэхын түлөө хоккейгээр уласхоорондын уулзалга. СССР Швеци хоёрой суглуулагдамал командунууд наадаха.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА
УЛААН-ҮДЭ ХАРУУЛНА:

19.00 — «Альтанир» — һурагшадай телевизионно клуб. 19.40 — Буряад хэлэн дээрэ дамжуулга. 20.00 — «Үдэшын Улаан-Үдэ» — телевизионно газетэ. 20.40 — «Познай себя» — телевизионно уран һайханай фильм. 22.05 — эстрадна концерт.

ХИЛЫН ЦААНАҺАА

ТЕЛЕФОН · ТЕЛЕГРАФ · РАДИО

ПРАГА

ҮНЭН СОЮЗНИК, НАЙДАМТАЙ ТҮШЭГ

ТАСС

Совет Социалис Республикануудай Союзай байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойе аха дүү совет арадуудтай хамта бүхы дэлхэйн түрүү үзэлтэй хүнүүд тэмдэглэжэ байна гэжэ КПЧ-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь, ЧССР-эй Национальна фронтын ЦК-гай Түрүүлэгшэ Г. Гусак СССР-эй байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойн хүндэлэлэй баярай суглаан дээрэ үгэ хэлэхэдээ тэмдэглээ. Советскэ Союзые байгуулга совет арадай ажабайдалда, бүхы хүн түрэлтэнэй түүхэдэ социально-экономическа, политическэ шухала удха шанартай хэрэг байһан юм.

Советскэ Союзай жэшээ коммунис, хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй ургалтада ехэ нүлөө үзүүлээ гэжэ Г. Гусак мэдүүлбэ.

Социалис оронуудай хани харилсаан, уласхоорондын коммунис ба хүдэлмэришэнэй хүдэлөөн, национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөн дэлхэйн түрүү хүгжэлтэдэ, арадуудай амгалан тайбанаар харилсан оршолгодо шууд нүлөөлдэг хүсэн болоно гэжэ Г. Гусак саашадаа хэлээ.

Эб найрамдалта программа, уласхоорондын харилсаа холбоон гансал Советскэ Союзай ба социалис оронуудай бэшэ, мүн эб найрамдалда дуратай бүхы хүн түрэлтэнэй аша туһада хариюсана.

СССР-эй байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойн хүндэлэлдэ КПЧ-гэй ЦК-гай, ЧССР-эй Национальна фронтын ЦК-гай, республикын Правительствын ба Федеральна суглаанай баярай хуралдаанда хабаадагшад Советскэ Союзда эльгээхэ амаршалгын бэшэг нэгэ һанал тайгаар баталаа.

ДЕЛИ

Агуу һайндэртэ зорюулагдана

ТАСС

«Советскэ Союз эб найрамдалай ба социализмын түшэг тулгуури болоно, — гэжэ СССР-эй байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойе һайндэрлэхэ Индиин национальна комитедэй хүндэтэ түрүүлэгшэ, Индиин түсэблэлгын министр Д. П. Дхар, Совет гүрэнэй ойн баярта зорюулагдаһан митинг дээрэ үгэ хэлэхэдээ мэдүүлбэ.

«Наука, техникын, социальна ба экономическа ажабайдалай элдэб һалбаринуудта совет арадай асари ехэ амжалтануудые түйлаһыень хараа һэм, — гэжэ Д. П. Дхар хөөрөөгөө үргэлжэлүүлбэ. — Хаанта Россин эгээл гээгдэнги, колониальна шахуу хизаар нютагууд, түбхын түрүүлэн Дундада Азиин районууд олон үндэһэ яһатанһаа бүридэһэн Советскэ Союзай хүгжэнги индустритай республиканууд болоо».

«Индиин бэеэ дааһан байдалтай болоһон түрүүшын үдэрһөө Советскэ Союз эндэхэг арадай үнэн сэхэ хани болоо, — гэжэ Д. П. Дхар тэмдэглэбэ. — Индиин, Советскэ Союзай хани барисаан эб найрамдалай түлөө тэмсэлдэ үндэһэлнэ...»

НЬЮ-ЙОРК

ООН-ой ГЕНЕРАЛЬНА АССАМБЛЕЙН XXVII СЕССИ ДҮҮРЭБЭ

ТАСС

Эб найрамдал ба уласхоорондын аюулгүй байдал бэхижүүлхэ шухала шиидхэбэринүүдые абаһан ООН-ой Генеральна Ассамблейн XXVII сесси хүдэлмэрээ дүүргээ. Сесси эб найрамдал бэхижүүлхэ хэрэгтэ ехэ туһа нэмэри хээ гэжэ Генеральна Ассамблейн түрүүлэгшэ С. Трепчиньский түгэсхэлэй заседани дээрэ үгэ хэлэхэдээ тэмдэглэбэ.

Вьетнамда американ империализмын эзэрхэг түримхэй ябуулгануудаа үргэлжэлүүлхэдэнь һанаагаа зобожо байһанаа мэдүүлээ.

НЬЮ-ЙОРК

Эб найрамдал, уласхоорондын аюулгүй байдал бэхижүүлхын түлөө

ТАСС

ООН-ой Генеральна Ассамблейн энэ жэлэй XXVII сессидэ хабаадажа байһан СССР-эй делегациие толгойлогшо Я. А. Малик радиогоор үгэ хэлэхэдээ, Генеральна Ассамблейн энэ жэлэй дүнгүүдтэ сэгнэлтэ үгэбэ.

Уласхоорондын харилсаанда хүсэ хэрэглэхэгүй, ядерна зэбсэг хэрэглэлгые хэтэдэнь хорихо тухай асуудалаар Советскэ Союзай дурадхаһан тогтоол Генеральна Ассамблейн XXVII сессиин баталан абаһан политическэ шухала удха шанартай шиидхэбэри болоно гэжэ совет делегациин толгойлогшо мэдүүлээ.

Оройдоол дүрбэн делегаци — КНР-эй, Португалиин, Урда Африкын, Албаниин делегацинууд — тэрэ тогтоолые буруушаажа дуугаа үгөө гээд Я. А. Малик мэдүүлбэ. США, Англи ба баруунай бусад зарим оронууд һанаалаа бариһан байна.

Буу зэбсэг хуряалгын асуудал зүбшэн хэлсэхэ Бүхэдэлхэйн конференци зарлаха тухай тогтоол буу зэбсэг гаргалгые хорооохо ба хизаарлаха тухай зүблөөндэ шухала алхам болохо байха гээд Я. А. Малик тэмдэглээ.

Уласхоорондын аюулгүй байдал бэхижүүлхэ тухай декларациие бодото дээрэнь бэелүүлхэ асуудалаар тогтоол батлан абабал, шухала ашатай туһатай байха. СССР-эй үүсхэлээр энэ деклараци Ассамблейн XXV сессиин дээрэ абтаа һэн гээд Я. А. Малик дурдаба.

Химическэ зэбсэг хэрэгсэлнүүдые хорихо, ядерна зэбсэг туршаха асуудалаар аша туһатай шиидхэбэринүүдые Генеральна Ассамблейн XXVII сесси абаһан байна.

Дүтын Зүүн зүгтэхи байдалые зүбшэн хэлсэлгэдэ Генеральна Ассамблейн XXVII сесси ехэ анхаарал хандуулаа гээд СССР-эй делегациин толгойлогшо саашадаа тэмдэглэбэ. Ассамблей баталан абаһан тогтоол соогоо Израилиин эзэрхэг түримхэй ябуулгануудые эрид буруушаана.

Колониализмтай, үндэһэ яһанай илгаа гаргалгатай, апартеидтэй тэмсэхэ асуудалнуудаар Ассамблей шухала шиидхэбэринүүдые абаа гээд Я. А. Малик тэмдэглээ. Национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөн сүлөөтэ, бэеэ даан байдалайнгаа түлөө тэмсэдэг арадуудай хүсэл эрмэлзэлэй һүлдэ болоно гэжэ Ассамблей түрүүшынхеэ тусхайлан мэдэрһэн байна.

Советскэ Союзай туһаламжаар бодхоогдоһон Асуанска хаалтын ашаглагдажа эхилһэнһээ хойшо хүдөө тосхониие зайн галай элшэ хүсөөр хангаха талаар Египедэй Араб Республикада ехэ ажал хэгдэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: электригүүдэй бригада Батануын тосхондо.

ТАСС-ай фотохронико.

ПАРИЖ

Нгуен Тхи Винь гэгшын мэдүүлгэ

ТАСС

Урда Вьетнамда шэнэ түхэлэй колониализм хүсөөрөө бии болгохын түлэ дайе «вьетнамай түхэлтэй» болгоходо үргэлжэлүүлхээр Холбоото Штадуудай һэдэжэ байһыень ДРВ-гэй бүхы газар нютагуудые зэрлиг бүдүүлигээр бомбодолгоёо үргэдхэхэ гэһэн американ правительствын шиидхэбэри гэршэлнэ гээд Париждахи хөөрэлдөөнүүдтэ хабаадалсажа байһан РЮВ-эй ВРП-гэй делегациин толгойлогшо Нгуен Тхи Винь мэдүүлээ.

ПАРИЖ

СУАН ТХЮЙГЭЙ ПРЕСС-КОНФЕРЕНЦИ

ТАСС

Вьетнамай асуудалаар Париждахи зүблөөндэ хабаадалсажа байһан ДРВ-гэй делегациие толгойлогшо Суан Тхюи пресс-конференци эндэ үнгэргэбэ. Национальна аюулгүй байдал сахиха асуудалнуудаар США-гай президентын туһалагша Г. Киссинджертэй хэһэн хөөрэлдөөнүүдэйнгээ удха тухай хөөрэһэн байна.

Вьетнамдахи дайе болюулха тухай октябриин 20-до хэгдэһэн хэлсээнэй бүхы статьянуудые дахин хаража үзэхэ эрилтэ американ тала табяа; американ шэнэ дурадхалнууд Урда Вьетнамай арадай өөһэдынгөө байдалые өөһэдөө тодорхойлхо эрхэдэ, вьетнам арадай гол эрхэнүүдтэ зүрюу харша байгаа гэжэ Суан Тхюи тэмдэглэбэ. Октябриин 20-до хэгдэһэн хэлсээндэ ДРВ гар табихаар урдынхяараа бэлэн гээд Суан Тхюи мэдүүлээ.

НЬЮ-ЙОРК

К. Вальдхайм США-гай түлөөлэгшэтэй уулзаба

ТАСС

ООН-ой Генеральна секретарь К. Вальдхайм США-һаа ООН-ой дэргэдэ саг үргэлжэ байдаг түлөөлэгшэ Дж. Буштай уулзажа, ДРВ-гэй газар нютагуудые американ авиациин бомбодолгоёо улам үргэдхэдэнь һанаагаа зобожо байһанаа мэдүүлбэ.

ЭЗЭРХЭГ ТҮРИМХЭЙ ПОЛИТИКЫЕНЬ БУРУУШААНА

Вьетнамдахи дайе болюулха ба амгалан байдал һэргээхэ тухай хэлсээндэ гар табилгаяа Вашингтоной хойшо татажа, ДРВ-дэ эсэргүү эзэрхэг түримхэй дайгаа Холбоото Штадуудай улам үргэдхэжэ байһыень дэлхэйн арадууд эрид буруушаана. Дэлхэйн олохон оронуудай политическэ ба ниитын элитэ ехэ ажал ябуулагшад, түрүү үзэлтэй эмхинүүд, хэблэл США-гай хархис ябуулгануудые буруушаан шүүмжэлнэ.

ПРАГА. «Вьетнамдахи асуудалые эбэй ёһоор заһаруулхын оронда хархис түримхэй дайгаа Холбоото Штадуудай улам үргэдхэжэ байһандань дэлхэйн арадууд дураа гутана» — гэжэ «Млада фронта» газетэ бэшэнэ.

СОФИ. Вьетнамдахи дайе болюулха ба амгалан байдал һэргээхэ тухай октябрьда хэгдэһэн хэлсээндэ США-гай дары түргөөр гар табихыень Болгариин правительство, бүхы болгар арад эрид шанга эрилтэ хэнэ гэжэ НРБ-гэй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ С. Тодоров ДРВ-һээ НРБ-дэ байдаг элшэн сайдтай уулзажа хөөрэлдэхэдөө мэдүүлбэ. Вьетнамай Демократическа Республикын нютагуудые американ авиациин зэрлиг бүдүүлигээр бомбодожо байһыень болгар арад буруушаана гээд С. Тодоров тэмдэглээ.

ВАРШАВА. ПНР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо Ю. Тейхма ДРВ-һээ ПНР-тэ байдаг элшэн сайдтай уулзажа, ДРВ-гэй амгалан тайбан хотонуудые американ авиациин зэрлиг бүдүүлигээр бомбодолгоёо улам үргэдхэжэ байһантайнь дашарамдуулан, Полышын олонитэ һанаагаа зобожо байна гэжэ мэдүүлбэ.

БЕРЛИН. ДРВ-гэй нютагуудые американ авиациин зэрлиг бүдүүлигээр бомбодолгые буруушаажа, Вьетнамдахи дайе болюулха ба амгалан байдал һэргээхэ тухай хэлсээндэ дары түргөөр гар табиха эрилтэ ОСНП-гэй Дрездендэхи окружной правлени профсоюзуудай 800 мянга гаран гэшүүдэй зүгһөө США-гай урда табиһан байна.

БЕЛГРАД. «Баатар вьетнам арадай үнэн зүб тэмсэлтэй Социалис Югославиин ажалшад һаналаа нэгэдэжэ байһанаа мэдүүлнэ, Индохитадтахи дайе эбэй ёһоор, демократическа аргаар эблэрүүлхые түйлаха гэһэн хүсэл эрмэлзэлыень дэмжэнэ», — гэжэ СКЮ-гэй Президиумэй гүйсэдхэхэ бюрогой, Югославиин ажалша арадай социалис Союзай союзна конференциин президиумэй, Югославиин профсоюзуудай Союзай Соведэй ба СФРЮ-гэй ниитын бусад эмхинүүдэй эндэ тунхаглагдаһан мэдүүлгэ дотор хэлэгдэнэ.

НЬЮ-ЙОРК. Вьетнамай Демократическа Республикын газар нютагуудые американ авиациин бомбодолгоёо үргэдхэжэ байһыень США-гай олонитэ эрид буруушаана.

Ханой, Хайфон хотонуудые зэрлиг бүдүүлигээр бомбодолго хариюсалгагүй хэрэг болоно гэжэ Калифорни штадһаа түлөөлэгшэдэй палатын гэшүүн, республиканец Поль Макклоски нэрлэһэн байна.

БЕЙРУТ

Хархис шэнэ ябуулганууд

ТАСС

Ливан ба Израилиин хилэ дээрэхи байдал хёмороотой, түгшүүритэй байһаар.

Израилиин самоледууд үдэр бүри Ливанай нютагууд дээгүүр ниидэжэ, Ливандахи Дундада далайн эрье шадарай нютагуудай карта буулгана гээд «Аль-Хайят» газетэ тэмдэглэнэ.

Нютагай хэблэлэй мэдээсэһэнэй ёһоор, эзэмдэһэн Голанска үндэрнүүд тээшэ Израиль сэрэгүүдээ татажа байна.

САГАЙ УЛАРИЛ

Республикадамнай мүнөөдэр үүлэтэйшэг байха. Баруун тээһээ секундын 3—7 метр, Байгал шадар секундын 5—10 метр хүсэтэйгөөр һалхилха. Температура 18—23, Байгалай урда эрьеэр 7—12, Хяагтын аймагта — 13—18, Баргажанай, Хурамхаанай ба хойто аймагуудта — 22—27, Улаан-Үдэдэ һүниндөө 27—29, үдэртөө 21—23 градус хүйтэн болохо.

«СПОРТЛОТОГОЙ» УПРАВЛЕНИИН БУРЯАДАЙ ЗОНАЛЬНА МЭДЭЭСЭЛ

«Спортлотогой» 35-дахи тиражаар удаадахи номернууд шүүгээ гэбэл: 1, 3, 10, 32, 47, 49.

Редактор
Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Манай адрес, телефонууд:

г. Улан-Удэ, ул. Ленина 35. Телефоны: редактора — 54-54, приёмная — 54-93, зам. редактора — 62-62, отв. секретаря — 50-52, зам. ответ. секретаря — 66-76, отделы: партийной жизни — 60-91, сельского хозяйства — 64-38, 63-86, пропаганды и агитации — 56-23, промышленности и строительства — 61-35, советского строительства и быта — 69-58, культуры и школ — 60-21, писем и рабселькоров — 67-81, информации — 34-05, общественная приёмная — 56-62, машинное бюро — 57-63, фотолаборатория — 33-61.

 ● Типография управления по делам издательства, полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР Н-04673. Заказ № 1410.